

บทที่ 2

ทฤษฎีแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีแนวความคิด

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันในการเสนอเนื้อหาทาง
ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร และการสำรวจความคิดเห็นของครูผู้อ่านเกี่ยว
กับการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครโดยหนังสือพิมพ์รายวันและ
การนำไปใช้ในการเรียนการสอนของครู

แนวความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

ความหมายของหนังสือพิมพ์

คำว่า "หนังสือพิมพ์" ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 วรรค 3
ระบุว่า "หนังสือพิมพ์ หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีจำหน่ายเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะ
ออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม"

ศักัญญา ศีรวณิช¹ ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า

¹ ศักัญญา ศีรวณิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราช (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 1.

หนังสือพิมพ์เป็นหนังสือบอกข่าวและหมายรวมถึงแต่หนังสือข่าวฉบับย่อยๆ ทำด้วยฝีมือของคนเพียง 2-3 คน ไปถึงหนังสือพิมพ์ระดับชาติที่ออกในเมืองใหญ่ ๆ มีคนงานเป็นร้อยเป็นพัน หนังสือพิมพ์อาจจะออกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือนก็ได้ หนังสือพิมพ์ประกอบด้วยตัวพิมพ์ หมึกพิมพ์และกระดาษพิมพ์

พัชรา ศิลรรักษา² ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า

หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าวและเหตุการณ์เคลื่อนไหวใหม่ ๆ ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ข่าวการเมือง ข่าวการเศรษฐกิจและสังคม ข่าวการศึกษา ข่าวกีฬา ข่าวธุรกิจและบันเทิง มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะออกเป็นรายวันเพื่อเสนอข่าวสดต่อประชาชน ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้กว้างขวางทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

ธาศาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์³ ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า

หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าว เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทั้งภายในและภายนอก ประเทศ เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา กีฬา บันเทิง และข่าวสังคม เป็นต้น หนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่ จำนวนหลายแผ่นพับได้ ส่วนมากจะออกเป็นรายวันเพื่อเสนอข่าวสดทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ทันต่อข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

² พัชรา ศิลรรักษา, ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2521), หน้า 9.

³ ธาศาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์, ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2528), หน้า 19.

ควน บรัคเลย์ (Duane Bradley) ⁴ ให้ความหมายว่า

หนังสือพิมพ์ เป็นแหล่งรวบรวมข่าวสาร ความบันเทิง พิมพ์บนกระดาษราคาถูก ซึ่งอาจพิมพ์เป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือน หนังสือพิมพ์จะล้าสมัยไปทันทีที่ฉบับใหม่ปรากฏขึ้นมาแทนที่

จูเลียน อัดัมส์ (Julian Adams) ⁵ ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์รายวัน (Daily Newspaper) ไว้ว่า

เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวธุรกิจ การค้า ข่าวกีฬา ข่าวสังคมและข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวที่นำมาลงเป็นข่าวสดซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน

จาก Dictionary of Education ซึ่งมี คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) ⁶ เป็นบรรณาธิการอธิบายว่า

หนังสือพิมพ์ คือ สิ่งพิมพ์ที่ออกตามวาระมีกำหนดคิดต่อไปเป็นลำดับ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ จุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป ตามปกคือออกเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ แต่ถ้าเพื่อการศึกษา อาจจะออกเป็นรายปักษ์หรือรายเดือนก็ได้

⁴ Duan Bradley, The Newspaper-Its Place in a Democracy (Princeton : D. Van Nostrand Co., Inc., 1976), p. 11.

⁵ Julian Adams, Press Time 2nd ed. (New York : Prentice-Hall, 1969), p. 29.

⁶ Carter V. Good, (ed) Dictionary of Education (Chicago : McGraw-Hill, 1973), p. 637.

ประเภทของหนังสือพิมพ์

การแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์นั้น ถือตามลักษณะการเสนอข่าวเป็นแนวทางในการพิจารณา ดังที่ ประชัน วัลลิโก⁷ ได้แบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) หรือหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวแข็ง เนื้อหาของข่าวจะเป็นการเสนอข่าวการเมืองเป็นส่วนใหญ่ มีรูปแบบการเสนออย่างเรียบ ๆ เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นหนักไปในทางการให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อ่าน เช่น ข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจ ข่าวการเมืองระหว่างประเทศ ตัวอย่างหนังสือพิมพ์รายวันประเภทนี้ ได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

2. หนังสือพิมพ์ประเภทแพร่หลายทั่วไป (Quantity Newspaper) หรือหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวอ่อน ซึ่งจะเสนอข่าวประเภทตื่นเต้นเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน ประกอบด้วยข่าวสารที่ผู้อ่านจะได้รับ ความพอใจอย่างรวดเร็ว มุ่งที่จะให้ความบันเทิงต่อผู้อ่าน เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เป็นต้น

ศศศรี จันทรังษี⁸ ได้จำแนกหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเสนอเนื้อหาสาระที่หนัก ๆ เช่น ข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือที่เรียกกันว่าข่าวหนัก เนื้อหาในหน้าในก็จะประกอบด้วยบทความ มีรูปแบบการจัดหน้าที่เรียบง่าย มีภาพประกอบไม่มากนัก ไม่มีสีสันมากนัก มียอดจำหน่ายไม่สูง ผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นผู้มีระดับการศึกษาสูงพอสมควร

⁷ ประชัน วัลลิโก, หลักการเขียนข่าว (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 38.

⁸ ศศศรี จันทรังษี, กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), หน้า 8.

2. หนังสือพิมพ์ประเภทชื่อเสียงโด่งดัง (Popular Newspaper or Quantity Newspaper) จะเสนอเนื้อหาสาระที่คนอ่านได้ทุกระดับ ตั้งแต่มีระดับการศึกษาอย่างน้อยจนถึงระดับการศึกษาสูง ชาวที่เสนอเป็นชาวเบาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชาวที่นำสนใจ ชาวอาชญากรรม ชาวการเมืองที่ไม่หนักจนเกินไป รูปแบบการจัดหน้าเป็นพาดหัวข่าวขนาดใหญ่ มีภาพประกอบจำนวนมาก มีสีสันอื่น ๆ ประกอบในหน้าหนึ่งด้วย เช่น สีเขียว สีชมพู สีแสด เป็นต้น ซึ่งจะกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ส่วนยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีสูงมาก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีผู้แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ไว้เป็น 2 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพและประเภทปริมาณ ซึ่งมีผู้เรียกหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณแตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น หนังสือพิมพ์ประเภทแพร่หลายทั่วไป, หนังสือพิมพ์ประเภทชื่อเสียงโด่งดัง หรือหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม นอกจากนี้ยังได้มีผู้แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์เพิ่มเติมอีก 1 ประเภท คือ

บุญเลิศ ศุภคิดก⁹ ได้แบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ (Quality Newspapers) หรือเรียกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวแข็ง (Hard News) เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าวและบทความประเภทหมักหมมหรือประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจช้า (Delay-reward News) โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ ได้แก่ สยามรัฐ มติชน มาตุภูมิ

⁹ บุญเลิศ ศุภคิดก, สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 83.

2. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม (Popular Newspapers) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น เนื้อหาเป็นประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจทันที (Immediate-reward News) เช่น ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวอาชญากรรม เป็นต้น หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีจำนวนจำหน่ายสูงเพราะมีผู้นิยมอ่านทุกระดับชั้น ตัวอย่างได้แก่ ไทยรัฐ เคลลิวส์ ข่าวสด และ เคลลิมิเรอร์ เป็นต้น

3. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชานิยม (Semi- Quality and Semi-Popular Newspapers) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพและหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ได้แก่ บ้านเมือง และแนวหน้า

คุณสมบัติของหนังสือพิมพ์

จุมพล รอคคำดี¹⁰ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งข้อดีและข้อจำกัดของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้ คือ

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่สื่อสารโดยตัวอักษรและภาพนิ่ง
2. เนื้อหาข่าวสารต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์เสื่อมสลายได้ง่าย
3. หนังสือพิมพ์จำเป็นต้องอาศัยพาหนะอื่น ๆ ในการส่งสารไปยังผู้รับเพราะหนังสือพิมพ์ไม่สามารถส่งข่าวสารไปยังผู้รับได้โดยตรง
4. หนังสือพิมพ์สามารถให้เนื้อหาข่าวสารได้อย่างละเอียด
5. ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์จะมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยเสมอ โดยยึดหลักความง่ายและความรวดเร็ว

¹⁰ จุมพล รอคคำดี, "เครื่องมือการสื่อสารมวลชน," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา พลศาสตร์ของการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531), หน้า 250-251.

6. ชาวในหนังสือพิมพ์สามารถสื่อสารได้ด้วยตัวของมันเอง โดยไม่จำเป็นต้องเน้นถึงองค์ประกอบและความงามของภาพมากเกินไป
7. สามารถกำหนดขนาดของหนังสือพิมพ์เพื่อความสะดวกในการพกพาหรือนำติดตัวไปอ่าน
8. การอ่านหนังสือพิมพ์สามารถอ่านได้ทุกเวลา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเวลาที่แน่นอนตายตัว

ข้อดีของหนังสือพิมพ์

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเก็บข้อมูลไว้และสามารถนำมาอ้างอิงได้ในภายหลัง
2. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีราคาถูก
3. หนังสือพิมพ์สามารถให้เนื้อหาได้อย่างละเอียดและผู้อ่านสามารถย้อนกลับมาอ่านได้อีก
4. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีขนาดเล็ก มีน้ำหนักเบาจึงสามารถนำติดตัวได้และมีความสะดวกในการอ่าน
6. หนังสือพิมพ์ช่วยเสนอแนะและชี้แนะให้แก่ผู้อ่าน
7. หนังสือพิมพ์เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เลือกรับข่าวสารต่าง ๆ

ข้อจำกัดของหนังสือพิมพ์

1. ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกไม่สามารถรับข่าวสารจากสื่อหนังสือพิมพ์ได้
2. ข่าวสารในหนังสือพิมพ์สลายตัวได้ง่าย
3. หนังสือพิมพ์จะรายงานเหตุการณ์ตามสิ่งที่หนังสือพิมพ์เห็นเท่านั้น ทำให้เป็นการมองข่าวสารในวงแคบ

4. หนังสือพิมพ์จำเป็นต้องอาศัยพาหนะในการนำข่าวสารไปยังผู้อ่านจึงทำให้ข่าวสารไปถึงผู้รับได้ช้า

ลักษณะของหนังสือพิมพ์

บำรุงสุข สีหอำไพ¹¹ ได้อธิบายสรุปลักษณะของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีราคาถูกที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. หนังสือพิมพ์มีแพร่หลายทั่วไป หาซื้อได้ง่าย มีต้นทุนในการผลิตต่ำ
3. ข่าวและภาพรวมทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ที่เสนอในหนังสือพิมพ์ สามารถเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานได้ คงสภาพนาน สามารถใช้อ้างอิงได้
4. หนังสือพิมพ์ให้ข่าวสารและรายละเอียดได้มากกว่าวิทยุ โทรทัศน์
5. หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่แตกต่างจากสื่อมวลชนอื่น ๆ ตรงที่เป็นเรื่องใหม่ น่าสนใจ ชักจูงใจให้อยากอ่าน อ่านแล้วเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ มีข้อมูลช่วยประกอบการตัดสินใจ ทำให้มองเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยทัศนะอันกว้างไกล สามารถพัฒนาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดได้เป็นอย่างดี

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

นันทริกา คุ่มไพโรจน์¹² ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ไว้ดังนี้

1. ข่าว เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือพิมพ์จะปรากฏอยู่ในหน้าแรก เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวภายนอกประเทศ ข่าวท้องถิ่น ข่าวสังคม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา เป็นต้น
2. ภาพ ภาพถ่ายจะสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีและรวดเร็ว

¹¹ บำรุงสุข สีหอำไพ. "บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการพัฒนาประเทศ," นิเทศสาร. 1 (สิงหาคม 2520) : 8.

¹² นันทริกา คุ่มไพโรจน์, เอกสารประกอบการศึกษาวិชา Copy Editing (คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514), (อัครสำเน) หน้า 23-24.

3. โฆษณา เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ โฆษณาอาจมีภาพประกอบหรือมีอักษรแปลก ๆ

4. บันเทิง จะปรากฏในรูปของสารคดี บทความ เรื่องสั้น การ์ตูน ขำขัน คอบปัญหา กลอน เพลง เป็นต้น

5. ความคิดเห็น หนังสือพิมพ์จะต้องตีความหรืออธิบายความหมายของข่าวที่สำคัญ มีการอธิบายเพิ่มเติมและแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อวิจารณ์ในรูปของบทบรรณาธิการ คอลัมน์ วิเคราะห์ วิจารณ์ข่าว เป็นต้น

การจัดองค์กรหนังสือพิมพ์

มาลี บุญศิริพันธ์¹³ ได้กล่าวถึงองค์กรหนังสือพิมพ์ว่าประกอบด้วยหน่วยงาน 3 ฝ่าย ได้แก่

1. ฝ่ายบรรณาธิการ (Editorial Department) มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับ โดยการรวบรวมจัดเตรียมต้นฉบับทุกประเภท เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวต่างประเทศ บทความ สารคดี บทบรรณาธิการ ภาพ การ์ตูน ต่าง ๆ ซึ่งฝ่ายบรรณาธิการจะเป็นผู้ตรวจความถูกต้องของต้นฉบับที่ส่งมายังกองบรรณาธิการก่อนที่จะส่งไปที่ฝ่ายการพิมพ์

2. ฝ่ายจัดการ (Business Department) มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงทางด้านธุรกิจ การตลาด โดยให้หนังสือพิมพ์มีรายได้เลี้ยงตัวเองได้ รวมไปถึงหน้าที่ในการจัดจำหน่ายหาสมาชิก การบัญชี การขายเนื้อที่โฆษณา บุคลากรและการขนส่ง

3. ฝ่ายการผลิต (Mechanical Department) มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพิมพ์ให้หนังสือพิมพ์ให้สำเร็จลุล่วงออกมาเป็นฉบับสมบูรณ์พร้อมที่จะวางตลาดได้

องค์กรทั้ง 3 ฝ่าย นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับใดจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยการประสานงานกันระหว่างองค์กรทั้ง 3

¹³ มาลี บุญศิริพันธ์, หลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้น (กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 9-10.

โครงสร้างทั่วไปของหนังสือพิมพ์

จากหนังสือความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน ซึ่งมี **ชวรัตน์ เชิดชัย** ¹⁴ เป็นบรรณาธิการ ได้กล่าวถึงโครงสร้างทั่วไปของหนังสือพิมพ์ ไว้ว่า

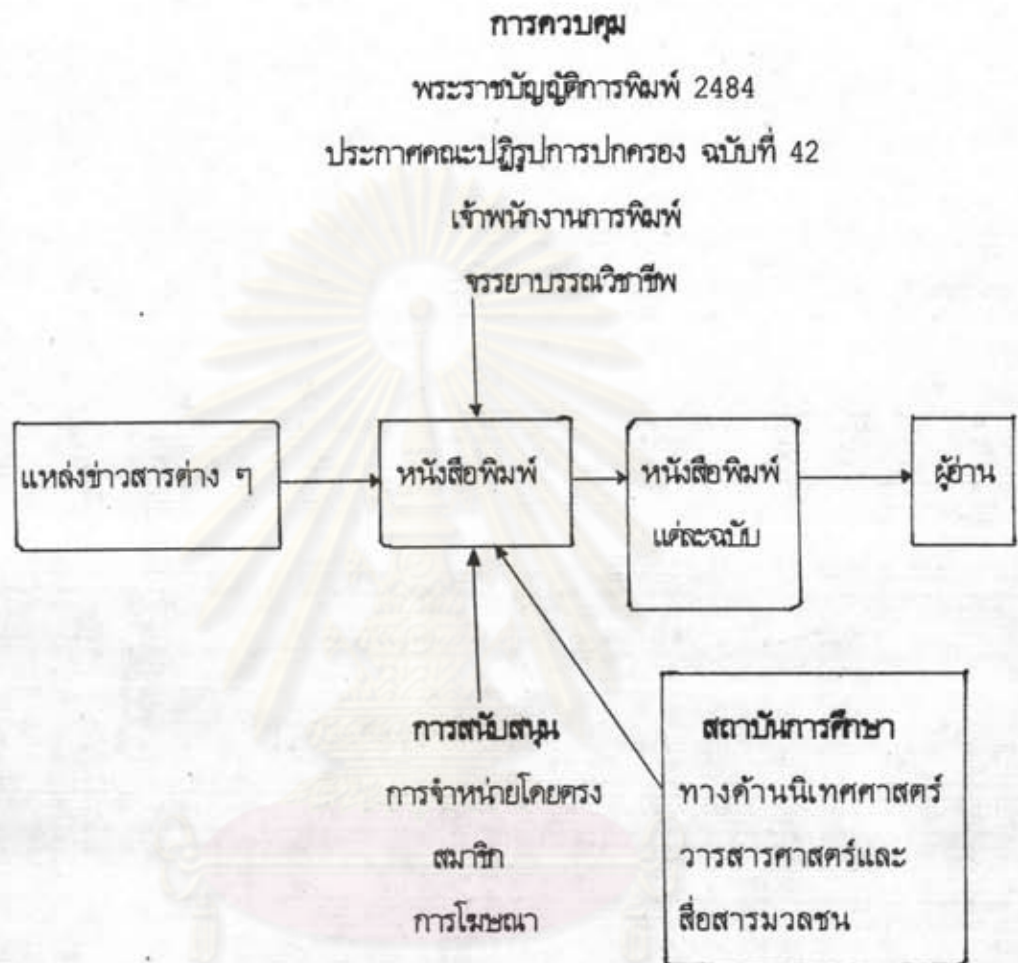
หนังสือพิมพ์มีส่วนประกอบโครงสร้างที่สำคัญ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเป็นของเอกชน
2. หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยถูกควบคุมโดยพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484, ประกาศคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ 42, เจ้าพนักงานการพิมพ์และจรรยาบรรณวิชาชีพ
3. หนังสือพิมพ์มีรายได้จากการจำหน่ายและการโฆษณาสินค้า และบริการต่าง ๆ ซึ่งรายได้จากการโฆษณานี้อาจสูงถึง 70% ของรายได้ทั้งหมด และหนังสือพิมพ์จะได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา สมาคมวิชาชีพ องค์การแรงงานและสำนักข่าวต่าง ๆ
4. หนังสือพิมพ์เป็นผู้รวบรวม แกะไข เพิ่มเติม เลือกสรร ทำการผลิต และการกระจายข่าวสารต่าง ๆ จากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ
5. มีมวลผู้รับข่าวสาร คือ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ ชวรัตน์ เชิดชัย, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน (กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 108-111.

แผนภาพที่ 1 แสดงโครงสร้างทั่วไปของหนังสือพิมพ์รายวัน

วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์

วิฑูรย์ วิริยะพันธุ์¹⁵ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการทำหนังสือพิมพ์มี 4 ประการ คือ

1. เพื่อแจ้งข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ หรือในส่วนต่าง ๆ ของโลกให้ผู้อ่านได้ทราบ

¹⁵ วิฑูรย์ วิริยะพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ (พระนคร : วิริยะ-การพิมพ์, 2518), หน้า 48.

2. เพื่อให้ความเข้าใจ หนังสือพิมพ์จะต้องติดตามเสนอข่าวที่เกิดขึ้นที่เห็นว่าประชาชนควรทราบ หนังสือพิมพ์จะต้องเป็นผู้นำเสนอให้ประชาชนทราบในเรื่องราวนั้น ๆ โดยแจ่มชัดและให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง
3. เพื่อให้คำแนะนำในเรื่องที่คาดว่าประชาชนสนใจหรือในเรื่องที่เห็นว่าประชาชนควรทราบ
4. เพื่อให้ความเพลิดเพลิน ให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานในเนื้อเรื่องที่หนังสือพิมพ์นำมาเสนอ

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม

วิฑูรย์ วิริยะพันธุ์¹⁶ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ดังนี้

1. การที่หนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวสารให้ประชาชนทราบนั้น จะต้องเป็นข่าวที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป มีสาระและส่งเสริมความรู้ทางด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่านรวมทั้งในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม
2. หนังสือพิมพ์เป็นตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น ดังนั้นจะต้องการเสนอความคิดเห็นหรือการชี้แนะในบางเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. จะต้องให้ความบันเทิงและช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนาน
4. เป็นสื่อกลางในทางธุรกิจ มีการลงโฆษณาให้บริการต่าง ๆ
5. ให้ความรับผิดชอบต่อสังคม และมีอิสระในการดำเนินกิจการด้วยตนเอง

ศศศรี จันทร์รังษี¹⁷ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 4 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร ได้แก่ การรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นที่น่าสนใจของประชาชน มีคุณค่าของข่าวเพียงพอ ไม่ว่าจะป็นข่าวที่เกิดขึ้นใกล้

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁷ ศศศรี จันทร์รังษี, กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), หน้า 6-7.

ตัวหรือไกลตัวผู้อ่านก็ตาม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ หนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่เสมือนผู้บันทึกเหตุการณ์ประจำวันให้ผู้อ่านได้ทราบ

2. หน้าที่ในการให้ความคิดเห็น ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นในบทความหรือคอลัมน์ต่าง ๆ ที่เสนอในหน้าในของหนังสือพิมพ์ เช่น ในบทบรรณาธิการ หรือบทวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดทัศนคติที่กว้างขวางต่อเหตุการณ์ที่เป็นข่าวและประชาชนสนใจในขณะนั้น ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานอันถูกต้องและชอบด้วยเหตุผล

3. หน้าที่ในการให้ความรู้ หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนครู หรือเปรียบได้ดั่งกับโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยของประชาชน หนังสือพิมพ์ให้ข่าวสารหรือความคิดเห็นตลอดจนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนก็จะเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนทางหนึ่งซึ่งจำเป็นอย่างมากในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น คอลัมน์ทางด้านการเมือง คอลัมน์เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ทางด้านการเกษตรหรือความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง ในสภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่มีความวุ่นวายสับสนในปัจจุบันทำให้ประชาชนเกิดความเครียดเป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์จึงควรมีส่วนช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของประชาชน ด้วยการเสนอเนื้อหาสาระที่ไม่หนักเกินไปให้แก่ประชาชน เช่น เสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ต่าง ๆ มีบทวิจารณ์ภาพยนตร์ แนะนำหนังสือน่าอ่าน ชักชวนให้ชมการแสดงดนตรีหรือละครที่น่าสนใจ

วัลลภ สวัสดิวัลลภ¹⁸ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การบอกเล่าข่าวสาร โดยที่หนังสือพิมพ์จะต้องกระทำด้วยความรับผิดชอบ ได้แก่ การเสนอข่าวตรงกับความเป็นจริง เสนอด้วยความเป็นกลาง มีคุณค่าของข่าวรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์

2. การเป็นสื่อกลาง สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาลและในหมู่ประชาชนด้วยกัน เป็นปากเสียงแทนมติมหาชนด้วยการรายงานข่าวและสอดส่องดูแลการ

¹⁸ วัลลภ สวัสดิวัลลภ, หนังสือและการพิมพ์ (ภาควิชาบรรณาธิการศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2527), หน้า 360-364.

บริหารงานบ้านเมือง เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน สะท้อนความคิดเห็นและนำนโยบายการบริหารงานของรัฐบาลมาสู่ประชาชน

3. การให้คำแนะนำในสิ่งที่ประชาชนควรทราบในด้านต่าง ๆ เช่น การครองชีวิตอย่างมีความสุข สุขภาพอนามัย อาชีพ บุคลิกภาพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความรู้ทั่วไปที่มีประโยชน์

4. การให้ความบันเทิง โดยต้องเลือกเฟ้นสิ่งที่มีคุณค่าในทางวิวัฒนาการ และส่งเสริมจริยธรรมให้กับประชาชน

มนต์ชัย นินนาทนนท์¹⁹ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เสนอข่าวสารหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้อ่านสนใจ โดยถือว่าหน้าที่ในการเสนอข่าวสารนี้เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์ โดยข่าวที่เสนอจะต้องมีความสมบูรณ์ ครบถ้วนและเที่ยงธรรม

2. การวิพากษ์วิจารณ์ข่าว จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจข่าวและสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน เป็นการช่วยส่งเสริมการพัฒนาความคิดให้กับผู้อ่าน

3. ให้ความบันเทิง เพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านบางกลุ่ม โดยมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน และการพักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้อ่าน ได้แก่ เรื่องประเภทตลก ขบขัน การ์ตูน ปัญหาอักษรไขว้ เกมต่าง ๆ เป็นต้น

4. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงระหว่างบุคคล องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันต่าง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดประชาคมดีหรือรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่

5. ช่วยผู้อ่าน เช่น คอลัมน์แนะนำสุขภาพ อาชีพ งานอดิเรก แนะนำและวิจารณ์หนังสือ ภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์หนังสือพิมพ์ยังมีประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การศึกษา หรือประกอบการเรียนการสอน การอภิปราย การสัมมนา ได้อีกด้วย

¹⁹ มนต์ชัย นินนาทนนท์, บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), หน้า 36-37.

6. โฆษณา นับว่ามีความสำคัญต่อหนังสือพิมพ์อย่างมาก เพราะหนังสือพิมพ์ต้องอาศัยการโฆษณาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพิมพ์และอื่น ๆ การโฆษณายังมีประโยชน์สำหรับประชาชนทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่า จะซื้อสินค้าที่ตนต้องการได้จากที่ใดบ้าง เกิดการเปรียบเทียบสินค้าว่าควรจะซื้อชนิดไหนจึงจะดีกว่ากัน หรือรู้แหล่งรับสมัครงานสำหรับผู้ที่ไม่มีงานทำ เป็นต้น

มาตี บุญศิริพันธ์²⁰ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ 4 ประการ พอสรุปได้ดังนี้

1. การให้ข่าวสาร หนังสือพิมพ์ต้องให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่าน เพื่อจะได้ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดอย่างถูกต้อง และสามารถวินิจฉัยได้ด้วยตนเอง
2. ให้ข้อเสนอแนะอย่างยุติธรรมและเป็นกลาง
3. ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน
4. เป็นสื่อโฆษณา โดยเป็นสื่อกลางนำสินค้ามาให้ผู้อ่านได้มีโอกาสตัดสินใจซื้อ และเป็นแหล่งรายได้สำคัญของหนังสือพิมพ์

เอิร์ล อิงลิช และ แคลเรนซ์ ฮาช²¹ (Earl English and Clarence Hach) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ 5 ประการ คือ

1. เสนอข่าวสารด้วยความเที่ยงธรรมและถูกต้อง
2. วิเคราะห์ข่าวเพื่อช่วยให้ผู้อ่านรู้และเข้าใจข่าวได้อย่างละเอียด
3. ให้ความบันเทิงเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อนหย่อนใจ
4. ช่วยเหลือแนะนำผู้อ่าน เช่น คอลัมน์ตอบปัญหาหรือแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพ
5. โฆษณา ถือว่าเป็นการบริการแก่สาธารณชนทางอ้อม

²⁰ มาตี บุญศิริพันธ์, หลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้น หน้า 4-5.

²¹ Earl English & Clarence Hach, Scholastic Journalism 3rd ed. (Ames, Iowa : Iowa State University Press, 1963). pp. 242-244.

ครุณี หิรัญรักษ์²² ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่สำคัญ มีดังนี้
คือ

1. หนังสือพิมพ์ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ ได้แก่ การให้ข้อเท็จจริงและให้ความสำคัญ ต่อข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยที่หนังสือพิมพ์ต้องให้ความสำคัญกับลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศให้ประชาชนได้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่

2. หนังสือพิมพ์ให้การศึกษาความรู้ต่าง ๆ ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่าง ๆ ที่มีในหนังสือพิมพ์ คอลัมน์ที่ให้ความรู้เหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอแนะและวิธีป้องกัน ตลอดจนให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน ได้แก่ คอลัมน์ที่ตอบปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย โรคภัยไข้เจ็บและวิธีป้องกัน เป็นต้น

3. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่เสมือนเวทีแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างหนังสือพิมพ์กับประชาชนทั่วไป หนังสือพิมพ์จึงเป็นผู้ทำหน้าที่บริการชุมชนในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

4. หนังสือพิมพ์ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้โลกภายนอกได้ทราบความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ชี้ข้อบกพร่องของชุมชนแต่ละชุมชนให้ประชาชนได้ทราบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

5. หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการรับแจ้งข่าวสาร คำร้องทุกข์ร้องเรียน หนังสือพิมพ์สามารถบริการแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะลักษณะธรรมชาติของหนังสือพิมพ์นั่นเอง

6. หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวสารและการโฆษณา เพราะข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ การโฆษณาสินค้าก็มีบทบาทสำคัญในการแข่งขันทางการค้าขาย

²² ครุณี หิรัญรักษ์, การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 5-10.

7. หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าได้จากการอ่านโฆษณาในหนังสือพิมพ์

Wilbur Schramm²³ กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ คือ สื่อมวลชนประเภทหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นมาจากฝีมือของคนในสังคมนั้น เพื่อสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ในทางสังคมมนุษย์

โดยทั่วไป สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญต่อสังคมหลายประการ กล่าวคือ

1. ให้ข่าวสารที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน ต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม
3. เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ประชาชน เท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญา อันนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนเองและสังคม
4. ให้ความบันเทิงเพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางคำณวจใจ คลายความตึงเครียดและให้ความสนุกสนาน
5. ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการค้าขายและเศรษฐกิจของสังคม

Harold D. Lasswell²⁴ กล่าวถึง หน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนต่อการมีบทบาทในการพัฒนาประเทศ 3 ทาง คือ

1. คุลลศอศตอองลิ่งแวกลอ้อม (Surveillance) ได้แก่ การแสวงหาและการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสังคม
2. ประสานสังคม (Correlation) ได้แก่ การเสนอความคิดเห็นโดยการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม จูงใจให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติ

²³ Wilbur Schramm, Responsibility in Mass Communication (New York : Harper and Row Inc., 1975). pp. 33-34.

²⁴ Harold D. Lasswell, "The Structure and function of Communication in Society," The Communication of Ideas, Layman Bryson ed. (New York : Harper & Brothers, 1948) pp. 37-51.

3. ถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission) ได้แก่ การให้ความรู้ การปลูกฝังค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมแก่สมาชิกในสังคม เพื่อการสืบทอดวิทยาการและ วัฒนธรรมของสังคม

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ได้ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่เสนอข่าวสารที่มีสาระ มีความเที่ยงธรรมและถูกต้อง มีคุณค่าของข่าวและเป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของประชาชน
2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ในการให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจหรือในประเด็นขัดแย้งใน เรื่องปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคม
3. หน้าที่ในการให้ความรู้ เปรียบเสมือนครูหรือมหาวิทยาลัยของประชาชน ซึ่งผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่าง ๆ ซึ่งความรู้เหล่านี้จะเป็นการเสนอแนะ และให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ
4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด โดยมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
5. เป็นสื่อโฆษณา โดยการนำสินค้ามาให้ผู้อ่านได้เลือกและตัดสินใจซื้อ นอก จากนี้โฆษณายังเป็นแหล่งรายได้สำคัญของหนังสือพิมพ์อีกด้วย

บทบาทของหนังสือพิมพ์กับปัญหาสิ่งแวดล้อม

หลังจากที่ได้เกิดเหตุการณ์น้ำในแม่น้ำแม่กลองเน่า เมื่อประมาณปี พ.ศ.2514 ถึง พ.ศ.2515 ซึ่งน้ำเน่าในครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อชีวิตสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก ปลาจำนวนมากตายลอยบนผิวน้ำ ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้เองที่เป็นเหตุให้คนไทยเริ่มต้นตัวกับปัญหา สิ่งแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น มีการเสนอข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์ก็ได้นำเสนอในเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นพิษที่เกิดขึ้นมาเสนอ แต่ไม่ได้มีการระบุ ชี้ชัดว่าสิ่งต่าง ๆ ในเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ "สิ่งแวดล้อม"

ในฐานะที่หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่จะสะท้อนภาพของสังคมที่แท้จริงไปสู่ประชาชน เพื่อให้สังคมและประเทศชาติมีความสุขร่วมกัน ดังนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่หนังสือพิมพ์ต้องให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และต้องมีการเสนอให้มากขึ้น ความเป็นนักหนังสือพิมพ์ไม่ว่าจะอยู่ส่วนไหนของประเทศไทยก็ตาม จะต้องเข้าร่วมต่อสู้ตามบทบาทของตนเองที่สมควรกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม 25

บทบาทของการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อม

1. การเสริมสร้างความรู้แก่ตนเอง คือ การหาข้อมูลภูมิหลังในเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย เพื่อที่จะนำมาประกอบการเขียนให้น่าอ่านและมีสาระประโยชน์ยิ่งขึ้น การค้นคว้าหาข้อมูลภูมิหลังที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ผู้สื่อข่าวได้แหล่งข้อมูลเพื่อการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ทั้งจากแหล่งข่าวของรัฐบาล มหาวิทยาลัยและองค์กรเอกชน เป็นต้น

2. เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน จำเป็นต้องช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่า การกระทำเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมได้ หรือการกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม แม้ว่าเหตุการณ์บางเรื่องอาจจะยังไม่รุนแรงและเป็นข่าวใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องระยะยาวไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น ขณะเดียวกันผู้อ่านก็อาจขาดความสนใจได้ถ้าไม่มีการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

3. การเป็นผู้เฝ้ามองและระแวดระวังต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ มีบทบาทในด้านการเป็น "สุนัขเฝ้ายาม" หรือเป็นผู้คอยตรวจสอบว่ามีประเด็นหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสังคมหรือไม่ 26

25 ไพบุณย์ สุขสุเมธ, "บทบาทของหนังสือพิมพ์กับปัญหาสิ่งแวดล้อม," วารสารวันนักข่าว (5 มีนาคม 2527) : 136-138.

26 แครอน เอ็ม ฟรายด์แมน, การสื่อข่าวสิ่งแวดล้อม : คู่มือสื่อมวลชน, แปลโดย วีระศักดิ์ ชาติถนอมและคนอื่น ๆ (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2532) หน้า 35-46.

วีระศักดิ์ สาลอยยกานนท์²⁷ ประธานชมรมการสื่อข่าววิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า

เรา (ผู้มีเจตนาและจิตสำนึกร่วมกัน) จำเป็นจะต้องสร้างความเข้าใจและความตื่นตัวในหมู่ประชาชนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นชาวไร่ชาวนาหรือเกษตรกร กรรมกรในโรงงาน นักศึกษา ตลอดจนนักเรียนที่กำลังเรียนรู้อีวีซีดี และกำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถ้าหากพวกเขาได้เรียนรู้ ตลอดจนมีเจตคติและจิตสำนึกถึงความสำคัญของธรรมชาติ นิเวศ และสิ่งแวดล้อมรอบกายอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ วีระศักดิ์ สาลอยยกานนท์²⁸ ยังได้กล่าวถึงอุปสรรคในการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ ดังนี้

1. ข้อจำกัดทางด้านความรู้ด้านวิทยาการสิ่งแวดล้อม เพราะมีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ มีศัพท์เฉพาะค่านิยมยากต่อการตีความ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย
2. การขาดแคลนนักข่าวเฉพาะด้านที่จะอุทิศตนเพื่อการรายงานข่าวทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ขณะเดียวกันนักข่าวเองก็ขาดความรู้พื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมและขาดความชำนาญ
3. การขาดแคลนเนื้อที่เพียงพอในการเสนอข่าวสิ่งแวดล้อม ทางหน้าหนังสือพิมพ์
4. การถูกควบคุมข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยรัฐบาล ตามที่เห็นว่าจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ
5. ความลำเอียงของฝ่ายบรรณาธิการก็เป็นสาเหตุหนึ่งเพราะบางครั้งบรรณาธิการต้องการรายงานข่าวที่สามารถเรียกคนอ่านหนังสือพิมพ์ได้มากกว่า เช่น ข่าวการเมือง ข่าวดารา ข่าวกีฬา ข่าวกีฬา ถ้าเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมก็มักจะเป็นข่าวที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยมีผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

²⁷ วีระศักดิ์ สาลอยยกานนท์, "สร้างโลกให้เป็นสีเขียวอีกบทบาทหนึ่งของสื่อมวลชน," วารสารสื่อมวลชนปริทัศน์ 4 (กุมภาพันธ์-เมษายน 2533) : 2-7.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

6. การขาดการสร้างจิตสำนึกให้กับนักข่าวรวมทั้งบรรณาธิการให้มีจิตสำนึกและเจตคติต่อเหตุการณ์สิ่งแวดล้อม
7. การขาดแหล่งข่าวหรือข้อมูลทั้งในรูปของบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งยังไม่เผยแพร่เท่าที่ควร

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทบาทในการรายงานข่าวด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีความสำคัญและหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องมีเพื่อช่วยให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและหนังสือพิมพ์ต้องกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ ไม่ว่าผู้อ่านจะเป็นชาวไร่ชาวนา, กรรมกรหรือเป็นนักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะในหมู่นักเรียนซึ่งเป็นผู้ที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ซึ่งพวกเขาเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมต่อไป ถ้าหากพวกเขาได้เรียนรู้และมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วันนี้

ครูจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะสร้างจิตสำนึกในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน หนังสือพิมพ์ก็เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งซึ่งครูนิยมใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน ดังนั้นครูจึงควรมีเกณฑ์ในการเลือกและการใช้หนังสือพิมพ์ในการเรียนการสอน ดังนี้

การเลือกและวิธีการใช้หนังสือพิมพ์ในการเรียนการสอน

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่เสนอข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงไปยังประชาชนผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ที่ดีมีคุณภาพจึงมีส่วนช่วยในการยกระดับความรู้ของประชาชนให้สูงขึ้น คือ หนังสือพิมพ์จะช่วยสร้างเสริมสติปัญญา ความรอบรู้ จริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดี ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและสังคมด้วย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะใช้หนังสือพิมพ์ประกอบการเรียนในทุกระดับชั้นการศึกษา

การเลือกใช้หนังสือพิมพ์ประกอบการสอน

วิลเลียม เอ เนสบิท (William A. Nesbit) ²⁹ ได้เสนอหลักเกณฑ์การใช้หนังสือพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนดังนี้

1. ลงข่าวทันต่อเหตุการณ์
2. ไม่มีความลำเอียงในการเสนอข่าว
3. การใช้ตัวอักษรและขนาดของภาพ ควรมีขนาดพอดีกับสายตาของผู้อ่านส่วนใหญ่
4. ไม่ใช่คำใด ๆ ที่นำไปให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกไม่ดีหรือเกิดภาพพจน์ที่ไม่ดีต่อผู้ตกเป็นข่าว
5. ไม่ควรมีการแสดงความคิดเห็นลงไปในข่าวโดยปะปนกัน
6. เรื่องที่เสนอในหนังสือพิมพ์ควรเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่านส่วนใหญ่
7. การเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ยืนยัน เช่น มีตัวเลขข้อมูลที่สามารยยืนยันได้

กฎเกณฑ์การเลือกข่าวจากหนังสือพิมพ์

จอห์น ซี เพน (John C. Payne) ³⁰ ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกข่าวจากหนังสือพิมพ์มาใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1. ผู้เลือกควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของข่าว โดยคำนึงถึงอายุประสบการณ์และความเข้าใจพื้นฐานของนักเรียน ข่าวที่เลือกต้องอ่านเข้าใจง่าย มีรายละเอียดเพียงพอ

²⁹ William A. Nesbitt, "Evaluation The Press", Interpreting the Newspapers in the Classroom (Foreign Policy Association, 1971). pp. 43-65.

³⁰ John C. Payne, "The Teaching of Contemporary Affairs", Twenty-First Yearbook. (Washington, D.C.: National Council for the Social Studies, 1960), pp. 131-145.

เพราะข่าวบางข่าวไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เพราะอาจมีคำศัพท์ที่สูงเกินไป หรือมีความหมายแฝงที่เด็กไม่เข้าใจ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้อ่านที่มีความรู้หรือประสบการณ์สูงเท่านั้น

2. ความเชื่อถือได้ของข่าว การเขียนข่าวนั้นควรมีความแม่นยำ สามารถชี้แจงให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าข่าวใดเป็นข่าวลือ หรือข่าวใดเป็นความจริง ข่าวใดเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ผู้อ่านต้องพิจารณาถึงความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ข่าวที่เชื่อถือได้นั้น ควรมาจากแหล่งข่าวมากกว่า 1 แห่ง

3. ขอบข่ายของข่าว ผู้สอนควรจัดให้เหมาะสมกับพื้นฐานและความต้องการของนักเรียน โดยคำนึงถึงความสมควรที่จะให้นักเรียนได้รู้ข่าวในปริมาณมากน้อยเพียงใด

4. ทันต่อเหตุการณ์ เป็นข่าวความก้าวหน้า ใต้แก่ การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ เช่น การสำรวจอวกาศ การสื่อสารผ่านดาวเทียม

5. ประโยชน์และความสำคัญของข่าว ถึงแม้ว่าบางข่าวจะเป็นข่าวเล็ก ๆ แต่ก็อาจมีประโยชน์ ซึ่งผู้สอนไม่ควรจะตัดข่าวประเภทนี้ทิ้งไป ในการเลือกข่าวหรือบทความมีข้อควรระวังคือ จะต้องแยกให้ได้ว่าส่วนใดเป็นใจความสำคัญของข่าว

6. ข่าวที่ทำให้ผู้อ่านได้คิดและสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เช่น ข่าวการถอนทหารอเมริกันออกจากประเทศ ผู้อ่านสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป ข่าวประเภทนี้จะเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดแนวความคิดและคาดการณ์ล่วงหน้าได้ซึ่งควรสนับสนุนให้นักเรียนได้อ่าน

7. ระดับความสำคัญของข่าว เช่น ผู้ให้ข่าวเป็นใครและมีความสำคัญระดับใด ข่าวที่นายกรัฐมนตรีหรือผู้บัญชาการกองทัพบกมักจะเป็นข่าวสำคัญและมีผู้ให้ความสนใจ

การที่ผู้สอนจะแนะนำให้นักเรียนคิดตามข่าวในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ควรมีเกณฑ์ให้นักเรียนพิจารณาตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ข่าวนั้นมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพียงใด
2. รู้จักแหล่งข่าวว่าข่าวนั้นเป็นที่น่าเชื่อถือได้หรือไม่
3. ผู้เขียนข่าวมีความลำเอียงหรือใส่ความเห็นของตนเองลงไปหรือไม่ ผู้อ่านจะต้องสามารถแยกความคิดเห็นออกจากข้อเท็จจริงได้

4. ผู้อ่านควรอ่านทั้งข่าวและบทความ หรือคอลัมน์ที่เกี่ยวข้องกับข่าวนั้นเพราะ ในบทความหรือคอลัมน์จะมีเนื้อหาสาระของข่าวแฝงอยู่เสมอ

วารี ธีระจิตร³¹ ได้เสนอกิจกรรมที่สำคัญและน่าสนใจในการสอนข่าวที่ให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งครูจะต้องทำความเข้าใจกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนนำกิจกรรมไปใช้อย่างเหมาะสม ดังนี้

1. การจัดอภิปรายกลุ่ม โดยการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 5-6 คน ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายในเรื่องที่กำหนดและมีการสรุปเนื้อหาสาระความสำคัญในการอภิปรายด้วย

2. การอภิปรายโดยคณะบุคคล โดยมีตัวแทนออกมาอภิปรายประมาณ 5 คน โดยใช้เวลาประมาณ 20 นาที โดยให้นักเรียนมีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้า เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เสนอต่อที่ประชุม

3. การสร้างแผนภูมิ แผนที่ กราฟ จากเหตุการณ์ เช่น กราฟแสดงอัตราการเพิ่มของประชากรในประเทศไทย

4. การจัดทำป้ายนิเทศ โดยการเลือกข่าวในเรื่องที่น่าสนใจ มีภาพและคำบรรยายประกอบ

5. การจัดทำสมุดข่าว สมุดภาพ โดยให้นักเรียนตัดข่าวหรือภาพที่น่าสนใจมาติดลงในสมุด ควรเลือกข่าวที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการอ้างอิงได้

6. การวาดภาพข่าว เช่น วาดภาพเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพอนามัย เรื่องกีฬา เรื่องการเป็นพลเมืองดี เป็นต้น

7. การรายงานข่าว ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อนักเรียนมาก การรายงานข่าวควรให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม หลังจากการฟังข่าวเพื่อให้การรายงานข่าวสมบูรณ์มากขึ้น ครูควรบอกวิธีการเตรียมตัวให้นักเรียนว่าควรเตรียมอะไรบ้าง เป็นต้น

³¹ วารี ธีระจิตร, การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 140-142.

วิธีการใช้หนังสือพิมพ์เพื่อการเรียนการสอน

วิลเลียม เอช คาร์ทไรท์ (William H. Cartwright)³² ได้กล่าวถึงวิธีการใช้หนังสือพิมพ์เพื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. ใช้เป็นส่วนประกอบในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
2. ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าเพิ่มเติม
3. ใช้เป็นวิธีในการนำเข้าสู่บทเรียน
4. ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน ถ้านักเรียนสนใจในข่าวเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น อาจให้นักเรียนกลับไปศึกษาถึงเหตุการณ์ทำนองเดียวกันที่เคยเกิดขึ้นในอดีต
5. เป็นการฝึกให้นักเรียนได้ศึกษาเรื่องราวอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ เช่น ให้นักเรียนติดตามข่าวเรื่องใดเรื่องหนึ่งตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบ
6. เป็นการประเมินความสามารถของนักเรียนในเรื่องข่าวที่ซับซ้อนในขณะนั้น และให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์และวิจารณ์ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล

แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวคล้อม

ความหมายของสิ่งแวคล้อม

คำว่า "สิ่งแวคล้อม" นั้น มีผู้ให้คำจำกัดความและความหมายแตกต่างกันออกไป สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวคล้อมแห่งชาติ ได้สรุปความหมายของคำว่า "สิ่งแวคล้อม" ไว้ อย่างง่าย ๆ ดังนี้

"สิ่งแวคล้อม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจาก

³² William H. Cartwright, Utility Current Affairs Teaching School Studies in Elementary Schools (Boston D.C.: Heath and Company, 1967), pp. 290-294.

ปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ³³

สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม

สาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อม³⁴ มีอยู่ 2 ประการ คือ

1. การเพิ่มของประชากร โดยเฉลี่ยแล้วประชากรทั่วโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อมีผู้คนมากขึ้นความต้องการบริโภคทรัพยากรก็มีเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่อยู่อาศัยหรือพลังงาน เป็นต้น

2. การขยายตัวของเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพราะความเจริญทางเศรษฐกิจนั้นจะทำให้มีมาตรฐานการดำรงชีวิตสูงตามไปด้วย ในขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็ทำให้สามารถนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่าย จึงเห็นได้ว่ามนุษย์เป็นตัวการสำคัญที่สุดในการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเร่ง วิธีแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่ตรงจุดที่สุดก็คือ การแก้ที่พฤติกรรมของคนอันเป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งอาจจะได้ผลดีกว่าการใช้เทคโนโลยีตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในภายหลัง

สิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้แบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมชุมชน (กรุงเทพมหานคร) ไว้ดังนี้ คือ

33 เอกสารสิ่งพิมพ์ของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

34 เอกสารสิ่งพิมพ์ของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

มลพิษทางน้ำ

เปี่ยมศักดิ์ มานะเศวต³⁵ ได้กล่าวถึงแหล่งน้ำกับปัญหามลพิษไว้ ดังนี้
แหล่งและประเภทของมลพิษทางน้ำ

จำแนกตามแหล่งที่มาของสารมลพิษ (pollutants) ได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. มลพิษของน้ำที่เกิดจากน้ำโสโครกของแหล่งชุมชน (domestic wastewaters)

แอทกินส์ (Atkins) ได้กล่าวถึงมลพิษของน้ำที่เกิดจากแหล่งชุมชน มีดังนี้
 Sanitary wastewaters ได้แก่ น้ำโสโครกที่ถูกปล่อยออกมาจากบ้านเรือน
 เป็นน้ำโสโครก ซึ่งรวมทั้งน้ำจากห้องน้ำ ห้องครัวและน้ำซักเสื้อผ้า เป็นต้น

Domestic wastewaters ได้แก่ น้ำโสโครกที่ถูกปล่อยออกมาจากชุมชนซึ่ง
 รวมถึงน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน ตลาดและโรงพยาบาล เป็นต้น

Municipal wastewaters คือ น้ำโสโครกที่อยู่ในท่อน้ำโสโครกของเทศบาล
 เมือง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีแต่น้ำโสโครกที่ปล่อยออกมาจากแหล่งชุมชน แต่เทศบาลบาง
 แห่งอนุญาตให้โรงงานอุตสาหกรรมย่อย ถายน้ำทิ้งลงสู่ท่อระบายร่วมกับน้ำโสโครกที่ปล่อย
 ออกมาจากแหล่งชุมชนได้ ซึ่งเป็นสาเหตุให้น้ำโสโครกในท่อระบายมีความสกปรกมากขึ้น

Combined wastewaters ได้แก่ น้ำโสโครกที่ประกอบด้วยน้ำโสโครกจาก
 แหล่งชุมชน น้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และน้ำฝนผิวถนน (storm water
 runoff) ตัวอย่างได้แก่ น้ำโสโครกที่อยู่ในท่อระบายน้ำในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่

ผลกระทบของน้ำโสโครกจากแหล่งชุมชนต่อสิ่งแวดล้อม

1. ผลกระทบทางด้านสาธารณสุข ก่อให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรค เช่น
 เชื้อบิด ไทฟอยด์ และอหิวาตกโรค
2. ก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณการละลายของออกซิเจน แหล่งน้ำ ที่ได้รับน้ำ
 โสโครกจากแหล่งชุมชนซึ่งอาจเกิดการเน่าเสียได้ ซึ่งการเน่าเสียของน้ำนั้นเกิดจากการทำ

³⁵ เปี่ยมศักดิ์ มานะเศวต, แหล่งน้ำกับปัญหามลพิษ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2533), หน้า 119-143.

งานของจุลชีพพวกหนึ่งที่ต้องการออกซิเจนเพื่อการหายใจ ถ้าหากมีสิ่งโสโครกที่เป็นอินทรีย์สารมากก็จะทำให้มีการย่อยสลายมากขึ้น และออกซิเจนก็จะลดปริมาณลงไปด้วย

ผลของการที่ออกซิเจนจะมีผลกระทบโดยตรงต่อสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วน้ำในแหล่งน้ำตามธรรมชาติควรจะมีความการละลายของออกซิเจนไม่ต่ำกว่า 2.0 มิลลิกรัมต่อลิตร เพราะสัตว์น้ำจะสามารถดำรงอยู่ได้

3. ผลกระทบในแง่ความสวยงามของแหล่งน้ำ การเน่าเสียของน้ำในคลองสายต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครทำให้หมดความสวยงาม นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความรำคาญต่อผู้คนที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงได้

2. มลพิษของน้ำที่เกิดจากน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรม (industrial wastewaters)

เราสามารถแบ่งประเภทของน้ำทิ้งตามผลเสียที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมได้ ดังนี้

1. ประเภทที่ทำให้ปริมาณของออกซิเจนในน้ำลดลง (oxygen depleting wastes) ได้แก่ สารประกอบอินทรีย์ซึ่งถูกย่อยสลายโดยจุลชีพ ซึ่งจุลชีพใช้ออกซิเจนในการย่อยสลายทำให้ออกซิเจนในน้ำลดลง เป็นเหตุทำให้ปลาและสัตว์น้ำต่าง ๆ ได้รับความกระทบไปด้วย โรงงานที่ปล่อยน้ำเสียประเภทนี้ ได้แก่ โรงงานกระดาษ โรงงานทำอาหารกระป๋อง โรงงานน้ำตาล โรงงานฆ่าสัตว์ โรงงานผลิตนม โรงงานกลั่นสุรา โรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง เป็นต้น

2. ประเภทที่มีสารพิษปะปน (toxic wastes contamination) ได้แก่ โลหะหนักและสารประกอบอื่น ๆ โรงงานที่ปล่อยน้ำทิ้งที่มีสารพิษปะปนในแหล่งน้ำ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมเคมี โรงงานย้อมผ้า โรงงานถลุงโลหะชนิดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำ

3. ประเภทที่สามารถทำลายสภาพของแหล่งน้ำ เพราะโรงงานบางแห่งอาจปล่อยของเสียชนิดที่สามารถทำลายสภาพของแหล่งน้ำ เช่น โรงเลื่อยอาจปล่อยเศษผงไม้ลงในแม่น้ำลำคลองทำให้ดินเลน โรงกลั่นน้ำมันอาจปล่อยของเสียที่ทำให้เกิดคราบน้ำมัน มีกลิ่นเหม็น โรงย้อมผ้าก็อาจปล่อยของเสียที่ทำให้สีของน้ำเปลี่ยนไปจากเดิม เป็นต้น

4. ประเภทที่ทำให้รสและกลิ่นของน้ำเปลี่ยนไป เช่น โรงงานผลิตยางเทียมหรือโรงกลั่นน้ำมัน อาจปล่อยน้ำทิ้งที่มีสารบางชนิด เช่น phenolic compounds ผสมอยู่ด้วย ทำให้รสของน้ำในแหล่งน้ำเปลี่ยนแปลงไป แม้ของเสียนั้นจะมีปริมาณน้อยก็สามารถทำให้รสและกลิ่นเปลี่ยนแปลงไปได้

5. ประเภทที่มีสารอินทรีย์เป็นของแข็งละลายอยู่ ได้แก่ โซเดียม, โปแตสเซียม, แคลเซียม, แมกนีเซียมและเหล็ก ซึ่งแร่ธาตุเหล่านี้ถ้ามีอยู่ในปริมาณที่พอเหมาะจะเป็นประโยชน์ต่อพืชน้ำ แต่ถ้ามีปริมาณมากเกินไปจะเกิดโทษได้ ในน้ำที่เก็บไว้ในเขื่อนนาน ๆ หรือน้ำทิ้งจากโรงงานฟอกหนัง จะมีแร่ธาตุพวกนี้สูง

6. ประเภทที่สามารถปล่อยสารกัมมันตรังสีออกมาได้ ได้แก่ โรงงานไฟฟ้าปรมาณู เคาปฏิกรณ์ปรมาณูเพื่อการศึกษาและวิจัย น้ำทิ้งจากโรงงานเหล่านี้ควรได้รับความเอาใจใส่เป็นพิเศษ และควรทำการแยกสารกัมมันตรังสีออกเสียก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำในธรรมชาติ

7. น้ำทิ้งที่มีความเป็นกรดหรือด่างมากจะมีสารกัดโลหะออกมา จะก่อให้เกิดการผุกร่อนของโลหะที่เป็นโครงสร้าง เช่น สะพาน เรือ ท่าเรือ โรงงานที่ปล่อยน้ำทิ้งชนิดนี้ออกมา ได้แก่ โรงงานผลิตสบู่และผงซักฟอก โรงงานทำของคอง แต่เราสามารถวิเคราะห์ความเป็นกรดหรือด่างของน้ำทิ้งได้ สำหรับวิธีการกำจัดนั้นทำโดยการทำให้น้ำทิ้งนั้นมีฤทธิ์เป็นกลางโดยการเติมสารเคมี

8. ประเภทที่ปล่อยเชื้อโรคทั้งของคนและสัตว์ลงสู่แม่น้ำลำคลอง ได้แก่ โรงฆ่าสัตว์ โรงฟอกหนัง โรงงานทำอาหารกระป๋อง และโรงพยาบาล ซึ่งก่อนที่จะปล่อยน้ำทิ้งเหล่านี้ลงสู่แม่น้ำควรกำจัดเชื้อโรคโดยการเติมสารเคมี เช่น คลอรีนเสียก่อน

3. มลพิษของน้ำที่เกิดจากการเกษตรกรรม (agricultural wastewaters) ประกอบด้วย

1. มลพิษที่เกิดจากการใช้ยาปราบศัตรูพืช
2. มลพิษที่เกิดจากการชลประทานเพื่อการเกษตร

มลพิษทางอากาศและเสียง

วรพล จันทร์งาม³⁶ ได้กล่าวถึงประเภทและแหล่งกำเนิดของมลพิษทางอากาศไว้ ดังนี้ คือ

มลพิษทางอากาศ หมายถึง 'ภาวะของอากาศที่มีการเจือปนของสารพิษใน ปริมาณความเข้มข้นสูงกว่าปกติ และสารพิษที่เจือปนเหล่านี้ต้องมีการแขวนลอยอยู่ใน บรรยากาศได้นานพอที่จะทำให้เกิดผลเสียหายหรืออันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ สัตว์ และพืช ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม'

ประเภทของสารพิษในอากาศ

1. ฝุ่นละออง (Particulate Matter) ได้แก่ ฝุ่น (dust) ควัน (smoke) หมอก (fog) และละอองน้ำ (mist)
2. ก๊าซและไอระเหย (Gases and Vapors) ได้แก่ ก๊าซและสารอื่น ๆ ที่มี จุดเดือดต่ำกว่าประมาณ 200 องศาเซลเซียส เช่น สารประกอบของซัลเฟอร์ ไนโตรเจนคาร์บอน คาร์บอนมอนอกไซด์ และฮาโลเจน เป็นต้น

แหล่งกำเนิดของภาวะมลพิษทางอากาศ จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งกำเนิดตามธรรมชาติ (Natural Source) ได้แก่ ภูเขาไฟ ไฟป่า การระกร่อนของหิน การย่อยสลายของบักเตรีและจุลินทรีย์ เป็นต้น
2. แหล่งกำเนิดจากมนุษย์ (Man-made Source) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

2.1 จากการจราจร ได้แก่ ก๊าซพิษที่เกิดจากรถยนต์ มอเตอร์ไซด์ เรือยนต์ รถไฟและเครื่องบิน ซึ่งก๊าซส่วนใหญ่เป็นจำพวก คาร์บอนมอนอกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ และอาจมีโลหะหนักปะปนออกมาด้วย

³⁶ วรพล จันทร์งาม, "มลพิษทางอากาศ," ชัยพฤกษ์วิทยาศาสตร์ 245 (พฤศจิกายน 2533) : 16-17.

2.2 จากโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ พวกก๊าซพิษต่าง ๆ เหมือนทางด้านการจราจร แต่อาจมีฝุ่นละอองขนาดใหญ่ และหมอกควันผสมเข้าไปด้วย

2.3 จากการกำจัดขยะมูลฝอย ได้แก่ ก๊าซ ฝุ่น เหม่าและควันจากการเผาไหม้ขยะมูลฝอย

2.4 จากการผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นสารพิษอย่างเดียวกันกับโรงงานอุตสาหกรรมและการจราจร แต่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเฉพาะบริเวณโดยรอบโรงไฟฟ้าเท่านั้น

2.5 จากชุมชนและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ กลิ่นจากน้ำเน่าเสีย การก่อสร้าง รวมทั้งการรั่วไหลของก๊าซหุงต้มในครัวเรือน เป็นต้น

ภาวะมลพิษทางอากาศมักเกิดขึ้นในบริเวณกว้าง โอกาสที่จะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจึงมีมาก อาทิ เช่น เกิดการสีกร่อนของตึกรามบ้านช่อง การเจริญเติบโตของพืช และผลต่อสุขภาพอนามัยของสิ่งมีชีวิตที่หายใจเข้าไป

การควบคุมมลพิษทางอากาศ กระทำได้ ดังนี้

1. การควบคุมที่แหล่งกำเนิด (Control at the source) โดยการลดการผลิตสารมลพิษให้น้อยที่สุด และกำจัดสารมลพิษที่เกิดขึ้นก่อนที่จะปล่อยสู่อากาศโดยการเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม

2. การทำให้มลพิษเจือจางลง (Natural Dilution) ทำได้โดยระบายสารพิษออกสู่โลกภายนอกในระดับที่สูง เพื่อให้เกิดการฟุ้งกระจายและเจือจางลง เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ส่วนสารพิษที่ออกมาจากท่อไอเสียรถยนต์สามารถกระทำให้สารพิษลดปริมาณลงได้ โดยการเปลี่ยนแปลงและออกแบบเครื่องยนต์และเชื้อเพลิงที่ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพรถ รวมทั้งอาจใช้เครื่องมือช่วยกำจัดสารพิษด้วย

มลพิษทางเสียง (Noise Pollution)

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ³⁷ ได้กล่าวถึงสาเหตุของเสียงที่เป็นอันตรายและเกณฑ์ในการป้องกันอันตรายจากเสียงดังไว้ ดังนี้

สาเหตุของเสียงดังเกิดจาก

1. เครื่องจักรไม่ได้มาตรฐาน
2. เครื่องจักรสึกหรอหรือขาดการบำรุงรักษาอย่างถูกวิธี
3. การนำฝาครอบใส่กรองออก
4. การใช้เครื่องจักรในอัตราเร็วเกินควร
5. ความเข้าใจของนายจ้างเกี่ยวกับมาตรฐานการควบคุมเสียงดัง โดยมุ่งแก้ไขที่

ตัวบุคคลมากกว่าต้นกำเนิดเสียง

อันตรายของเสียง

1. อันตรายต่อระบบการได้ยิน

เนื่องจากอวัยวะการรับเสียงของมนุษย์เป็นอวัยวะที่เล็กมีความละเอียดอ่อน และมีการเคลื่อนไหวสันสะเทือนอยู่ตลอดเวลาที่ได้ยินเสียง ดังนั้นยิ่งเสียงดังมากเกินไปก็อาจทำให้เกิดการฉีกขาดทำลายเซลล์ประสาทและปลายประสาท ทำให้เกิดอาการหูตึง หูหนวก ซึ่งอาจเกิดได้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ทำให้เกิดหูตึงหรือหูอื้อชั่วคราว เนื่องจากเสียงนั้นยังไม่ดังมากพอที่จะทำลายเซลล์ประสาทหรือปลายประสาทได้อย่างถาวร ดังนั้น อาการดังกล่าวอาจกลับคืนเป็นปกติได้ ถ้าได้พักจากการฟังเสียงดัง

1.2 ทำให้เกิดการหูตึงหรือหูหนวกอย่างถาวร เนื่องจากเสียงที่ได้รับฟังนั้นอาจดังมากจนถึงขั้นที่สามารถทำลายเซลล์ประสาทหรือปลายประสาทได้ ทำให้เกิดการสูญเสียการได้ยินจนไม่อาจกลับคืนเป็นปกติได้ แม้ว่าจะได้รับการพักจากการฟังเสียงดังเป็นเวลานานก็ตาม

³⁷ เอกสารสิ่งพิมพ์ของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

1.3 อันตรายอย่างเฉียบพลัน เกิดขึ้นเนื่องจากการได้ฟังเสียงที่ดังมากทันที เช่น เสียงระเบิดหรือเสียงฟ้าผ่า หรือเสียงประทัด เนื่องจากเสียงเหล่านี้มีแรงสั่นสะเทือนมากจนอาจทำให้แก้วหูฉีกขาดได้

2. อันตรายของเสียงต่อสุขภาพทั่วไปและจิตใจ

2.1 การรบกวนการหลับนอน เพราะการหลับนอนถือเป็นการพักผ่อนที่ดีที่สุด คนบางคนสามารถปรับตัวได้และสามารถนอนหลับในที่ซึ่งมีเสียงดังได้ ในขณะที่บางคนไม่อาจปรับตัวได้เลย

2.2 ความรำคาญอันเกิดจากเสียง ก่อให้เกิดความหงุดหงิดไม่สบายใจ

2.3 ผลต่อสุขภาพทั่วไป เสียงที่ดังมากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยา เช่น ความดันโลหิตสูง ทำให้เกิดโรคกระเพาะอาหารผิดปกติและเกิดแผลในกระเพาะอาหาร เกิดโรคหัวใจบางชนิด ซึ่พजरเด่นผิดปกติเนื่องจากความตึงเครียด เกิดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ หรือเกิดโรคต่อมไทรอยด์เป็นพิษได้

2.4 ผลทางด้านจิตใจ เสียงที่ดังมากเกินไปมีส่วนทำให้เกิดการกระตุ้นอาการทางประสาทได้

3. เสียงรบกวนการทำงานและประสิทธิภาพการทำงาน

เสียงที่ดังติดต่อกันเป็นเวลานานจะรบกวนประสิทธิภาพของการทำงานน้อยกว่าเสียงที่ดังมากๆ เป็นครั้งคราว ผลของเสียงไม่ได้ทำให้การทำงานช้าลงแต่จะทำให้ความถูกต้องลดลงซึ่งคนที่จะถูกเสียงรบกวนนั้นจะขึ้นอยู่กับสภาพของความคิด ลักษณะของงานและลักษณะของเสียงด้วย

4. เสียงรบกวนการติดต่อสื่อสาร

เสียงดังอาจขัดขวางการได้ยินสัญญาณอันตรายต่าง ๆ หรือทำให้ไม่สะดวกในการพูดจาหรือการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเสียงดังอยู่ตลอดเวลาจะรบกวนการติดต่อสื่อสารมากกว่าเสียงที่ดังมากแต่เป็นครั้งคราว

หลักเกณฑ์ในการป้องกันอันตรายจากเสียงดัง

1. ทดสอบโดยการพูดจាកันในระยะห่างราว 3 ฟุต ถ้าไม่สามารถเข้าใจกัน แสดงว่าเสียงในบริเวณนั้นดังถึงระดับอันตราย

2. ควรลดระดับเสียงลงเพื่อความปลอดภัย
3. ควรตรวจการได้ยินก่อนเข้าปฏิบัติงานในครั้งแรกและตรวจวัดเป็นระยะ ๆ ทุก ๆ 1 ปี
4. ควรใช้เครื่องป้องกันเสียงที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเครื่องป้องกันเสียงที่ใช้กับหู แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ
 - 4.1 เครื่องป้องกันเสียงชนิดอุดเข้าไปในรูหู ได้แก่ สำลีหรือสำลีชุบซีดีนึ่ง กระดาษทิชชู หรือยางนุ่ม ๆ ซึ่งจะสามารถป้องกันเสียงได้ดีในที่ ๆ มีความดังต่ำ
 - 4.2 เครื่องป้องกันเสียงชนิดครอบใบหู ได้แก่ สิ่งที่มีลักษณะเหมือนถ้วยทำด้วยฟองน้ำ หรือยางเป็นนวมสวมครอบหู ซึ่งจะสามารถป้องกันเสียงได้ดีในที่ ๆ มีความดังสูง
5. ควรจัดระยะเวลาการทำงานให้เหมาะสมถ้าไม่อาจลดระดับเสียงลงได้

มูลฝอย

ความหมายของคำว่ามูลฝอย

ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2484 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ.2497) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ามูลฝอยและสิ่งปฏิกูลไว้ดังนี้ คือ

มาตรา 4 ...

"มูลฝอย" หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถ้ำมูลสัตว์ และซากสัตว์ รวมถึงวัตถุอื่นใดซึ่งเก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น

"สิ่งปฏิกูล" หมายความว่า อุจจาระและปัสสาวะ รวมถึงวัตถุอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งสกปรก โสโครกและมีกลิ่นเหม็น

ประเภทของมูลฝอย

ขยะหรือมูลฝอย (Refuse) มีความหมายเหมือนกัน สามารถใช้แทนกันได้ ทั้งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน "มูลฝอย หมายถึง เศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว หยากเยื่อ" และคำว่า "ขยะ หมายถึง หยากเยื่อ มูลฝอย"

มูลฝอย หมายถึง สิ่งปฏิภูลที่เป็นของแข็ง (Solid wasted) ทั้งที่เน่าเปื่อยได้และไม่เน่าเปื่อย ยกเว้นสิ่งที่ขับถ่ายจากมนุษย์ **ณรงค์ ณ เชียงใหม่** ³⁸ ได้แบ่งประเภทต่าง ๆ ตามชนิดของวัตถุในขณะนั้นๆ และผลกระทบจากขยะไว้ดังนี้

1. ขยะสด (Garbage) ขยะประเภทนี้มีความชื้นปนอยู่ ได้แก่ เศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ เศษเนื้อที่มาจากครัวในบ้าน ภัตตาคาร โรงอาหาร ตลาด ขยะสดจะเป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้ขยะเกิดกลิ่นรบกวน เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคเพราะว่าจะประกอบด้วยสารอินทรีย์ (Organic matter) ทำให้เกิดการย่อยสลาย (Digestion) ได้เร็ว ทำให้เกิดกลิ่นเหม็น แมลงและหนูก็จะเข้าไปอาศัยกินทำให้เกิดการแพร่ของโรคซึ่งมาจากสัตว์เหล่านี้

2. ขยะแห้ง (Rubbish) ได้แก่ ขยะที่มาจากบ้านเรือนหรือธุรกิจต่าง ๆ แต่ไม่ใช่ขยะสดหรือเก้าอี้เก่า ขยะประเภทนี้ได้แก่ กระดาษ เศษผ้า รองเท้าเก่า เศษไม้ เศษภาชนะแตก เป็นต้น ขยะชนิดนี้จะไม่เกิดการเน่าเหม็นส่งกลิ่นรบกวนแต่อย่างใด แต่ถ้าไม่มีการเก็บรวบรวมให้ดีจะทำให้เกะกะรกรุงรัง อาจเป็นที่อยู่อาศัยของแมลงและหนูได้ ขยะแห้งสามารถแยกออกเป็น 2 ชนิดได้อีก คือ

1) ขยะที่ไหม้กลายเป็นเถ้าถ่านได้ (Combustible rubbish) คือ ขยะที่สามารถไหม้สลายกลายเป็นเถ้าถ่านได้ ได้แก่ กระดาษ ไม้ เศษหญ้า เป็นต้น

2) ขยะที่ไม่สามารถไหม้สลายกลายเป็นเถ้าถ่านได้ (Non-Combustible rubbish) คือ ขยะที่ไม่สามารถเผาไหม้ด้วยวิธีธรรมดาให้กลายเป็นเถ้าถ่านได้ ได้แก่ เศษแก้ว เศษโลหะ เป็นต้น

3) เถ้าถ่าน (Ash) เป็นของเสียที่เหลือจากการเผาไหม้ของวัสดุ คัดไฟต่าง ๆ เช่น จากการเผาเศษกระดาษ หญ้า ถ่านหิน ซึ่งจะมาจากโรงงานที่ต้องการความร้อนจากการเผาไหม้ จากบ้านซึ่งต้องการความร้อนเพื่อการหุงต้มอาหาร

4) ซากสัตว์ (Dead animals) ปกติมักจะมีสัตว์ตายอยู่เสมอ เนื่องจากถูกยานพาหนะต่าง ๆ ชนหรือทับตาย สัตว์เหล่านี้ ได้แก่ สุนัข แมว เป็นต้น

³⁸ **ณรงค์ ณ เชียงใหม่**, สุขภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ โอเคียนสโตร์, 2530), หน้า 176-179.

จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปกำจัดโดยเร็ว เพราะนอกจากสัตว์เหล่านี้จะส่งกลิ่นเหม็นรบกวนแล้ว ยังสร้างความอึดอัดแก่ผู้พบเห็น และถ้าหากสัตว์เหล่านี้ตายเนื่องจากโรคต่าง ๆ เช่น โรคคอตีบ ก็จะมีอันตรายต่อมนุษย์ได้เนื่องจากเชื้ออาจจะแพร่เข้าสู่มนุษย์ได้

5) ขยะบนท้องถนน (Street Sweeping) คือ ขยะต่างที่มีอยู่บนท้องถนน ได้แก่ เศษฝุ่นผง มูลสัตว์ เศษขยะที่มาจากผู้ที่อยู่ในยานพาหนะที่มักง่าย เศษใบไม้ เศษหญ้า เศษขยะจากทางเท้า ซึ่งอันตรายจากขยะชนิดนี้ก็คือ อาจทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ (Respiratory system) ได้

6) อุจจาระ (Night soil) คือ ขยะที่มาจากสิ่งขับถ่ายจากมนุษย์ (Excreta) เช่น อุจจาระปัสสาวะ เป็นสิ่งขับถ่ายที่ผ่านการเก็บหมักไว้นาน ๆ จนกลายเป็นสีดำ เมื่อดังส้วมที่บรรจุสิ่งขับถ่ายเทไปที่อื่นได้ก็จะขนถ่ายออกไปกำจัดที่อื่นต่อไป สิ่งที่ถ่ายเทออกมาคือ Night soil ซึ่งอันตรายที่เกิดจาก Night soil นี้ไม่มีเพราะเมื่อถูกถ่ายออกจากถังเกราะ (Septic tank) ของส้วมแล้วก็จะเข้าสู่ภาชนะสำหรับเก็บรวบรวมนำไปกำจัดทันทีจะมีก็เพียงกลิ่นที่รบกวนขณะขนถ่าย Night soil นั้นมีประโยชน์อยู่มากเช่นกัน คือ สามารถนำไปทำปุ๋ยหรือนำไปผสมกับขยะชนิดอื่นเพื่อช่วยในการย่อยสลายได้เร็วขึ้น

7) ปุ๋ยคอก (Stable manure) ปกติขยะชนิดนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับแหล่งชุมชนเช่นกรุงเทพมหานครเท่าใดนักเพราะส่วนใหญ่จะมีอยู่ในไร่นา ได้แก่ พวกมูลสัตว์ต่าง ๆ เช่น มูลวัว ควาย สุกร ม้า เป็นต้น ซึ่งสามารถจะนำมาใช้เป็นปุ๋ยได้ แต่ถ้าเก็บสะสมปุ๋ยคอกไว้โดยปราศจากการควบคุมดูแลอาจจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงต่าง ๆ เช่น แมลงวัน เป็นต้น

8) ซากรถยนต์ (Abandoned vehicles) หมายถึง รถยนต์เก่าที่ไม่ใช้แล้วซึ่งจอดเรียงรายซึ่งเป็นภาพที่ไม่น่าดู

9) มูลฝอยจากโรงงาน (Industrial refuse) หมายถึง ขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมทั้งจากโรงฆ่าสัตว์ ซึ่งมูลฝอยเหล่านี้ ได้แก่ เศษอาหาร ซึ่งสามารถนำเปื่อยได้ ก่อให้เกิดความรำคาญและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน

10) สิ่งรื้อถอน (Demolition refuse) หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการรื้อถอนอาคารบ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

11) มูลฝอยจากการก่อสร้าง (Construction refuse) หมายถึง สิ่งที่เหลือทิ้งหรือเศษสิ่งของจากการก่อสร้างซ่อมแซม หรือตกแต่งอาคารบ้านเรือนหรือสำนักงานต่าง ๆ

12) ตะกอนจากน้ำโสโครก (Sewage solids) หมายถึง ของแข็งหรือตะกอนที่แยกออกมาจากน้ำโสโครก ตามกระบวนการปรับปรุงสภาพน้ำโสโครก ซึ่งประโยชน์ของตะกอนก็คือ เราสามารถใช้ตะกอนจำพวกกรวดทรายถมที่ได้ ส่วนตะกอน ที่คัดมาจากถังเกรอะหรือหลุมเกรอะกำจัดได้โดยการฝังในดินตามหลักสุขาภิบาล

13) มูลฝอยที่เป็นอันตราย (Hazardous or Special refuse) หมายถึง สิ่งปฏิภูลที่ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากในการกำจัด เช่น ระเบิดสี่ ระเบิดหินเนอร์ พลาสติก ซึ่งอาจเกิดระเบิดในเตาเผาหรือพื้นที่ที่ฝังดิน นอกจากนี้ยังรวมถึงสิ่งปฏิภูลที่มีเชื้อโรคจากโรงพยาบาล หรือสารกัมมันตรังสีปนอยู่ด้วย

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อขยะ

ปริมาณของขยะที่จะมีมากน้อยเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้ คือ

1. ดินฟ้าอากาศ (Climate)

ชนิดของขยะจะแตกต่างกันไปตามสภาพดินฟ้าอากาศ เช่น ในบ้านเมืองเราตั้งอยู่ในเขตร้อน ขยะบางชนิด เช่น ขยะสด จะเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทำให้บูดเน่าได้ง่ายและรวดเร็วกว่าในที่ที่มีอากาศหนาวเย็น

2. ฤดูกาล (Season)

ประเทศของเราตั้งอยู่ในเขตร้อนซึ่งมีฤดูกาลประจำอยู่ 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ทำให้เหมาะแก่การทำกิจกรรม เช่น การทำนา ทำสวน ทำไร่ ดังนั้นขยะส่วนใหญ่จึงเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตเหล่านี้ เช่น เปลือกและเมล็ดของผลไม้ต่าง ๆ

3. ที่ตั้งทางทางภูมิศาสตร์ (Geographical location)

สถานที่แต่ละแห่งจะมีสภาพทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันออกไป เช่น สถานที่ที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลก็จะมีขยะจำพวก เปลือกหอย เศษปลา ต่าง ๆ มากกว่าพื้นที่ ๆ อยู่ไกลจากทะเล

4. อุปนิสัยและมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน (Habit and scale of living)

living)

อุปนิสัยของบุคคลแต่ละคนก็จะมีส่วนทำให้ขยะมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันได้ ถ้าหากบุคคลนั้นเป็นผู้รักความสะอาดและความมีระเบียบเรียบร้อยไม่มั่งง่าย ก็จะทำให้เป็นผู้เอาใจใส่ในการเก็บและการกำจัดขยะอยู่เสมอ

5. สภาพของชุมชน (Nature of community)

ถ้าสภาพของชุมชนใดเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือเป็นศูนย์กลางการค้าขาย ก็จะทำให้ให้มีเศษขยะสิ่งของต่าง ๆ มากมายทั้งชนิดและปริมาณของขยะ

6. เศรษฐกิจของประชาชน (Economic period)

ถ้าประชาชนมีเศรษฐกิจดีก็จะมีค่าใช้จ่ายเงินซื้อของต่าง ๆ มากมาย ทำให้เกิดเศษสิ่งของหรือเศษอาหารต่าง ๆ มากมาย เช่น กระดาษ เศษผลไม้ ก็จะมีปริมาณมากกว่าในช่วงที่เศรษฐกิจไม่ดี

7. บริการการเก็บรวบรวม (Efficiency of collection service)

บริการการเก็บรวบรวมขยะของเทศบาลหรือสุขาภิบาล ถ้ามีการเก็บบ่อยครั้งและกระทำอย่างทั่วถึง ปริมาณของขยะก็จะไม่คั่งค้างแต่ถ้าการเก็บรวบรวมเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและไม่สม่ำเสมอก็จะทำให้ปริมาณของขยะเพิ่มขึ้น

ผลกระทบจากขยะ

ขยะจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่ชุมชน ดังนี้ คือ

1. เกิดมลพิษทางดิน น้ำ และอากาศ

ขยะนับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดมลพิษทั้งทางดิน (Soil pollution) มลพิษทางน้ำ (Water pollution) และมลพิษทางอากาศ (Air pollution)

2. แหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคต่าง ๆ และแมลงนำโรค (Breeding Places)

แหล่งทิ้งขยะเป็นแหล่งที่สะสมเชื้อโรคจำนวนมากและพร้อมที่จะแพร่กระจายไปสู่ชุมชนได้ โดยมีหนูและแมลงนำโรค เช่น แมลงวัน แมลงสาบ เป็นพาหะนำโรค

3. การเสี่ยงต่อสุขภาพ (Health Risk)

เนื่องจากแหล่งทิ้งขยะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและแมลงนำโรค หากชุมชนใดขาดการกำจัดขยะตามหลักสุขาภิบาลแล้ว ประชาชนก็อาจเสี่ยงต่อการติดโรคร้ายแรงต่าง ๆ ได้ เช่น อหิวาตกโรค ไทฟอยด์ โรคบิด และพยาธิต่าง ๆ

4. การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic Loss)

นอกจากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะแล้ว หากการกำจัดขยะเป็นไปอย่าง ไม่ถูกต้องก็จะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การทิ้งขยะ ลงแม่น้ำลำคลองจะก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ สัตว์น้ำก็ไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ การเจ็บป่วยของประชาชนที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากขยะก็จะต้องสูญเสียค่าใช้จ่าย ในการรักษาพยาบาล เป็นต้น

5. ทำให้ชุมชนหมดความสวยงาม (Esthetics)

การที่ชุมชนใดมีแหล่งทิ้งขยะหรือมีการเก็บรวบรวมขยะโดยไม่ถูกหลักสุขาภิบาลก็จะทำให้ชุมชนนั้นขาดความสวยงามและขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน

6. เกิดเหตุรำคาญ (Public Nuisances)

ขยะนอกจากจะก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นแล้ว ยังก่อให้เกิดความรำคาญในแง่ของการรบกวน (Unsightly) อีกด้วย การกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสมจึงทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและสภาพน่ารังเกียจ

แผ่นดินทรุด

จากการศึกษาถึงสภาพชั้นดินและการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำบาดาลใน กรุงเทพมหานครปรากฏผลว่า พื้นดินทางด้านตะวันออกมีการทรุดตัวลง เพราะน้ำบาดาลถูกสูบขึ้นมาใช้จนความดันลดลง ชั้นทรายที่อุ้มน้ำอยู่จึงเกิดการยุบตัวเข้าหากัน ดังเช่น เมื่อมีการขุดเจาะดินทำฐานสร้างสะพานพระปกเกล้า ก็ปรากฏว่าหลุมที่เจาะลงไปนั้นมีแรงดูดที่สามารถดูดน้ำลงไปใต้ดินได้ ซึ่งผลกระทบของการยุบตัวของชั้นน้ำใต้ดินก่อให้เกิดผลคือ พื้นดินทางด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครที่มีอาณาบริเวณกว้างนับพันตารางเมตรทรุดตัวลงมากกว่า 10 เซนติเมตร ต่อปี ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร³⁹

³⁹ สำนักงานโยธาและแผน กรุงเทพมหานคร, กรุงเทพฯ 2527 (กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็ม โอ ซี ครีเอชั่นจำกัด, 2527), หน้า 131.

น้ำท่วมและระบบระบายน้ำ

ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่สาม⁴⁰ ได้กล่าวว่า น้ำท่วมและการระบายน้ำยังเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ถึงแม้ว่าจะมีโครงการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามพระราชดำริ ภายหลังจากเกิดน้ำท่วมในปี พ.ศ.2523 และพ.ศ.2526 โดยมีการสร้างคันกันน้ำทางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นการป้องกันการไหลของน้ำผันเข้ามาในเมือง และมีการกำหนดพื้นที่ด้านนอกของคันกันน้ำให้เป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับเป็นพื้นที่ระบายน้ำ นอกจากนี้ยังได้สร้างประตูน้ำและติดตั้งเครื่องสูบน้ำที่ปากคลองต่าง ๆ ที่จุดแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อระบายน้ำฝนออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งมีการขุดลอกและขยายคลองระบายน้ำหลัก ซึ่งก็เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพราะการติดตั้งระบบการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำที่สมบูรณ์นั้น ต้องใช้งบประมาณหลายหมื่นล้านบาท

ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เกิดจากสาเหตุใหญ่ ๆ ในด้านแหล่งที่มาของน้ำท่วม มี 3 ประการ คือ

1. น้ำฝน ปริมาณฝนโดยปกติในพื้นที่กรุงเทพมหานครจะมีปริมาณเฉลี่ยประมาณ 1,400 มิลลิเมตรต่อปี โดยช่วงที่มีฝนตกหนัก คือ ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวอาจมีปริมาณฝนสูงถึง 400 มิลลิเมตรต่อเดือน ดังเช่นเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ.2526 ในช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายน

ถึงแม้ปัจจุบันมาตรการป้องกันและการระบายน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ยังมีอีกหลายบริเวณที่มีปัญหาในการระบายน้ำนั้น ถ้าฝนตกปริมาณไม่เกิน 35 มิลลิเมตร จะใช้เวลาในการระบายน้ำระหว่าง 1-3 ชั่วโมง ถ้ามีปริมาณฝนตกราว 60 มิลลิเมตร (ฝนตกหนัก) จะใช้เวลาระบายน้ำระหว่าง 6-9 ชั่วโมง ถ้าฝนตก 90 มิลลิเมตร (ฝนตกหนักมาก) ใช้เวลาระบายน้ำตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป และถ้าหากฝนตกเกินกว่า 90 มิลลิเมตรขึ้นไปถึง 200-300 มิลลิเมตร (ฝนตกหนักที่สุด) อาจใช้เวลาในการระบายน้ำ 2-3 วันหรือมากกว่านั้น เนื่องจากระบบคลองและท่อระบายน้ำยังมีขนาดไม่

⁴⁰ สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่สาม (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคนิค 19, 2530), หน้า 48-51.

เพียงพอ รวมทั้งมีการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้อัตราไหลของน้ำฝนออกจากพื้นที่รุนแรงขึ้นตามลำดับ รวมทั้งมีการสูญเสียพื้นที่ที่สามารถกักเก็บน้ำเนื่องจากมีการถมที่นั่นเอง

2. น้ำท่วม เป็นลักษณะของฝนที่ตกหนักทางด้านเหนือ ตะวันออก ตะวันตก ของกรุงเทพมหานครและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งน้ำในท้องทุ่งไหลเข้ามาในเมืองอย่างรวดเร็วตามความลาดเอียงของระดับดิน อันเกิดจากปัญหาแผ่นดินทรุด ทำให้เกิดน้ำท่วมหนักในเมืองตามพื้นที่ในเขตต่าง ๆ ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในปีพ.ศ.2523 และในปีพ.ศ. 2526

3. น้ำท่า ขณะที่ฝนตกในกรุงเทพมหานครในเวลาเดียวกันกับมีฝนตกในพื้นที่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร ปริมาณน้ำฝนที่ตกทางตอนเหนือนี้ จะมีส่วนหนึ่งที่ถูกเก็บกักในเขื่อนเก็บน้ำ และในพื้นที่รับน้ำต่าง ๆ ส่วนปริมาณน้ำฝนที่เหลือจะระบายทิ้งออกสู่ทะเลเนื่องจากพื้นที่ของกรุงเทพมหานครเป็นที่ลุ่ม การระบายน้ำออกสู่ทะเลนี้จะระบายจากพื้นที่กรุงเทพมหานครโดยไหลผ่านคลองตามทุ่งเพื่อการเกษตรรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร และระบายผ่านแนวแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอาจมีปริมาณถึง 3,600 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน เช่นในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมจากกรณีนี้ ทำได้โดยการสร้างแนวป้องกันทางด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครเพื่อป้องกันน้ำจากทุ่งตะวันออก การสร้างแนวป้องกันน้ำล้นริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและการสร้างแนวพื้นที่สีเขียวเพื่อเป็นแนวระบายน้ำจากทุ่งตะวันออกสู่ทะเล

4. น้ำหนุน จากสถิติของระดับน้ำทะเลสูงสุด พบว่าในช่วงเวลาที่จะมีระดับสูงคือ เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ปริมาณน้ำฝนจำนวนมากไหลผ่านกรุงเทพมหานครจึงทำให้เกิดปัญหาน้ำล้นริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามากยิ่งขึ้น และถ้าหากช่วงที่ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุดตรงกับช่วงที่การระบายน้ำผ่านแม่น้ำเจ้าพระยามีปริมาณมากที่สุดก็จะทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมล้นตลิ่งมากยิ่งขึ้น

การประปา

เป็นงานสาธารณูปโภคที่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นและเปิดให้ใช้บริการในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในสมัยต่อมารัฐบาลได้สถาปนาการประปานครหลวง โดยรวบรวมการประปากรุงเทพมหานคร

การประปาเทศบาลเมืองนนทบุรี และการประปาเทศบาลเมืองสมุทรปราการเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2510 มีการบริหารงานโดยผู้ว่าการประปานครหลวง มีคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้กำหนดนโยบายและควบคุมดูแลกิจการทั่วไป

การผลิตน้ำประปาจะใช้น้ำดิบจากคลองประปา ซึ่งสูงขึ้นมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่โรงสูบน้ำสำแล ในจังหวัดปทุมธานี น้ำที่สูงขึ้นมานี้จะพักอยู่ที่อ่างเก็บน้ำบางหลวงระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงไหลเข้าสู่คลองประปาที่ตำบลบางพูน อำเภอเมืองปทุมธานี แล้วจึงปล่อยเข้าสู่โรงกรองน้ำบางเขน ส่วนน้ำที่เหลือเข้าสู่โรงสูบน้ำดิบที่บางซื่อเพื่อส่งเข้าสู่โรงกรองน้ำสามเสนและส่งผ่านทางท่อส่งน้ำดิบไปยังโรงกรองน้ำธนบุรี ในระหว่างที่น้ำดิบไหลตามคลองประปาจะมีการเติมสารเคมี เช่น สารส้ม ปูนขาวและคลอรีน เพื่อช่วยในการตกตะกอนและปรับปรุงคุณภาพของน้ำดิบ

ส่วนการทำงานของโรงกรองน้ำนั้น เริ่มด้วยการสูบน้ำมากวนด้วยสารส้มแล้วนำเข้าสู่ถังตกตะกอนและถังกรองน้ำ หลังจากนั้นก็จะนำไปเก็บในถังเก็บน้ำบริสุทธิ์เพื่อเติมคลอรีนฆ่าเชื้อโรคที่ยังอาจหลงเหลืออยู่ จากนั้นจึงส่งจ่ายไปยังผู้ใช้ผ่านทางระบบท่อประธาน ท่อจ่ายน้ำ และท่อบริการประชาชน ⁴¹

การคมนาคมขนส่ง

ปัญหาการคมนาคมขนส่งหรือการจราจรในกรุงเทพมหานครเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของชาวกรุงเทพมหานคร เนื่องจากสถานที่ทำงานหรือสถานที่ประกอบกิจการต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในเมืองในขณะที่ผู้คนอาศัยอยู่นอกเมือง หรือการขยายตัวของเมืองมีลักษณะไม่สมดุลย์ คือ บริเวณแหล่งที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะพัฒนาไปตามแนวถนนหลักทางทิศตะวันออกและทางทิศเหนือ ทำให้เส้นทางในการเดินทางเข้ามาทำงานเป็นเส้นทางยาวซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก ทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด

⁴¹ เทียนฉาย กิระนันท์, และคณะ. "การประปา" ใน กรุงเทพฯ 2527 (กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็ม ไอ ซี ครีเอชัน จำกัด, 2527), หน้า 14.

บริเวณที่มีปัญหาการจราจรติดขัดอยู่เสมอ ได้แก่ บริเวณที่ล้อมรอบด้วยถนน กรุงเทพมหานคร ถนนเพชรบุรี ถนนวิทย์ ถนนสารและถนนเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ได้แก่ ถนนสายหลักที่มีเส้นทางออกสู่ชานเมือง ได้แก่ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ สุขุมวิท พหลโยธิน วิภาวดีรังสิต ประชาธิปก ดากสิน เพชรเกษมและจรัญสนิทวงศ์

ความไม่สมดุลย์กันระหว่างระบบถนนและปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากถนนเพิ่มขึ้นน้อยมากในแต่ละปี ในขณะที่รถยนต์นั่งส่วนบุคคลมีประมาณ 669,000 คัน ปริมาณรถที่เพิ่มขึ้นไม่เป็นสัดส่วนกับถนน ทำให้การจราจรติดขัดในย่านศูนย์กลางทางธุรกิจของกรุงเทพมหานคร

อีกปัญหาหนึ่ง คือ ระบบโครงข่ายของถนนในกรุงเทพมหานครยังมีข้อบกพร่องคือ

1. ระบบการเชื่อมโยงรองรับซึ่งกันและกันระหว่างถนนสายหลัก สายรองและสายย่อยยังมีบางส่วนไม่ถูกต้อง ขาดการจัดระบบทางผ่านท้องที่กับทางติดต่อภายในท้องที่ให้เป็นระบบ
2. ถนนสายย่อยที่กระจายถนนหลักสู่ชุมชนและแหล่งธุรกิจมีน้อยเกินไป
3. ถนนสายย่อยที่เกิดขึ้นแล้วบางส่วนไม่มีระเบียบฝึกหลักทางเทคนิค ทำให้เกิดอุบัติเหตุและความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าสู่ถนนสายหลัก

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจราจรในกรุงเทพมหานครอีกอย่างหนึ่งคือ ปัญหาการขนส่งมวลชน ซึ่งจัดเป็นสาธารณูปโภคที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล ประชากรในกรุงเทพมหานครใช้บริการรถสาธารณะ 80 % ในจำนวนนี้ใช้บริการขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ หรือขสมก. ซึ่งยังมีปริมาณไม่เพียงพอและขาดคุณภาพในการบริการ ไม่สามารถรองรับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรผู้ใช้บริการ ทำให้มีการหันไปใช้รถส่วนตัว รถจักรยานยนต์และรถบริการขนาดเล็กมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการจราจรมากกว่ารถโดยสารประจำทางขนาดใหญ่ ของขสมก. 42

42 สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่สาม, หน้า 90-91.

การป้องกันและแก้ไข

อคฤย คันประยว ⁴³ ได้กล่าวถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการจราจรไว้ดังนี้
คือ

1. การให้การศึกษา (Education) หมายถึงการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้รถใช้ถนน เช่น การให้ผู้ขับขี่รถรู้จักกฎจราจร เครื่องหมายสัญญาณการจราจรต่าง ๆ รวมทั้งมารยาทในการขับรถ เป็นต้น

2. การใช้กฎหมายบังคับ (Law Enforcement) ได้แก่ การเข้มงวดกวดขันให้ผู้ขับขี่รถปฏิบัติตามกฎจราจร การลงโทษ เพิกถอนใบอนุญาตขับรถสำหรับผู้ที่ทำให้ผิดกฎจราจร รวมทั้งการส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ขับขี่รถปฏิบัติตามกฎและมีมารยาทดีในการขับรถ

3. เพิ่มการกวดขันในเรื่องการออกใบอนุญาตขับรถชนิดให้มากขึ้น

4. ด้านวิศวกรรม หมายถึง งานด้านเทคนิคในการก่อสร้างถนนสายต่าง ๆ ได้แก่ การออกแบบ การควบคุมการก่อสร้าง การทำสัญญาจราจร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีส่วนช่วยลดอุบัติเหตุเป็นการแก้ไขปัญหาการจราจร หรือการจัดระบบทางด่วนพิเศษ (Express Way System) เพื่อควบคุมการเข้าออกของรถยนต์ ทำให้การคมนาคมคล่องตัวขึ้นสามารถเดินทางสู่จุดหมายได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัยยิ่งขึ้น

ชุมชนแออัด

ความหมายของคำว่าชุมชนแออัด

"ชุมชนแออัด" (Crowded Community) มีความหมายเหมือนกับคำว่า "สลัม" (Slum) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ใช้คำว่า "ชุมชนแออัด" แทนคำว่า "สลัม" เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2525 ⁴⁴

⁴³ อคฤย คันประยว, ปัญหาสังคม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์বারมิงการพิมพ์, 2524), หน้า 169.

⁴⁴ สิริลักษณ์ แก้วคงยศ, ชุมชนแออัด ตะกอนบางกอก (กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2533), หน้า 7.

สุพัศรา สุภาพ⁴⁵ ให้ความหมายของแหล่งเสื่อมโทรม (Slum Area) ดังนี้
สภาพของย่านแคหะสถานหรือบริเวณที่พักอาศัยในเมืองที่ประกอบด้วย
อาคารเก่าแก่ชำรุด ทรุดโทรม มีบริเวณที่สกปรกรุงรัง ประชาชนอยู่กัน อย่าง
แออัดผิดสุขลักษณะต่ำกว่ามาตรฐานจนไม่อาจอยู่อย่างครอบครัวตามปกติวิสัย
มนุษย์ได้ ซึ่งทำให้ไม่ปลอดภัยในด้านสุขวิทยาและอนามัย

สำหรับความหมายของคำว่าแหล่งเสื่อมโทรมหรือที่เรียกว่า "สลัม" ของคณะ
กรรมการร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบูรณะแหล่งเสื่อมโทรม กระทรวงมหาดไทย ได้ให้
ความหมายไว้ว่า "เป็นแหล่งหรือย่านที่มีอาคารหนาแน่นและอาคารส่วนมากชำรุดทรุดโทรม
หรือมีสถานที่ไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือมีลักษณะเป็นอันตรายแก่สุขภาพอนามัย
ความปลอดภัยและศีลธรรมหรือสวัสดิภาพของผู้ที่อยู่อาศัยและประชาชน"⁴⁶

สิริลักษณ์ แก้วคงยศ⁴⁷ ให้ความหมายของคำว่า "ชุมชนแออัด" คือ "สถานที่
หรือกลุ่มของสถานที่ที่ที่อยู่อาศัยที่มีอาคารหนาแน่นและเก่าแก่ชำรุดทรุดโทรมและเสื่อมสภาพ
ไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย เป็นบริเวณที่เต็มไปด้วยความสกปรกรุงรัง มีประชากร
อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นแออัด ยึดเยียด ผิดสุขลักษณะอนามัย ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
ความปลอดภัย การดำรงชีวิต อยู่ในลักษณะที่ต่ำกว่ามาตรฐานทั่ว ๆ ไป ตลอดจนมีปัญหาทาง
ด้านเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม"

เกณฑ์การพิจารณาชุมชนแออัด

กรรมการพัฒนาชุมชน⁴⁸ กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. สภาพทางกาย
2. สภาพทางสังคม

⁴⁵ สุพัศรา สุภาพ, ปัญหาสังคม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521),
หน้า 168.

⁴⁶ อัน นิมมานเหมินทร์ "การปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม" เศรษฐศาสตร์ 2
1 (พฤษภาคม 2515) : 15.

⁴⁷ สิริลักษณ์ แก้วคงยศ, ชุมชนแออัด ตะกอนบางกอก, หน้า 6.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-14.

ชุมชนแออัดแต่ละแห่งจะมีปัญหาต่าง ๆ แยกต่างกันอย่างออกไปและจะมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน โดยทั่วไปชุมชนแออัดจะมีความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมหรือเป็นแหล่งเพาะอาชญากรรม เนื่องจากบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดส่วนใหญ่จะไร้การศึกษา หรือไม่มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ทำให้ต้องทำงานตั้งแต่อายุน้อย

ปัญหาภายในชุมชนแออัด

สิริลักษณ์ แก้วคงยศ ⁴⁹ ได้กล่าวถึงปัญหาภายในชุมชนแออัดไว้ดังนี้

1. ปัญหาทางกายภาพ มีดังนี้

1.1 ที่อยู่อาศัยขาดการดูแลรักษาไม่ได้มาตรฐาน วัสดุที่ใช้ทำที่อยู่อาศัยก็เป็นวัสดุคุณภาพต่ำ เช่น สังกะสีเก่า ๆ หรือกระดาดแข็ง เป็นต้น ทำให้เกิดไฟไหม้ได้ง่ายอีกด้วย

1.2 สภาพตัวบ้านมีสภาพเสื่อมโทรม การปลูกบ้านเป็นแบบหยาบ ๆ

1.3 มีการปลูกบ้านบนน้ำ จึงมีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดความสกปรกเป็นสถานที่เพาะเชื้อโรค

1.4 ทางเข้าสู่ชุมชนเป็นทางแคบ ๆ ทำให้เข้าออกลำบากเมื่อเวลาเกิดเพลิงไหม้ รถดับเพลิงไม่สามารถเข้าไปได้ถึง

1.5 เนื่องจากไม่มีท่อระบายน้ำโสโครก น้ำเสียจึงท่วมขังและเหม็นอยู่เสมอ เพราะไม่มีทางระบายน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะมูลฝอยจะถูกทับถมและส่งกลิ่นเหม็นเป็นเหตุให้ชาวชุมชนแออัดมีสภาพร่างกายอ่อนแอ

1.6 อาจมีไฟฟ้าใช้โดยการต่อมาจากบ้านผู้อื่น

1.7 ขาดแคลนน้ำประปาหรือน้ำน้อย

1.8 มีปัญหาทะเบียนราษฎร ขาดหลักฐานและสิทธิต่าง ๆ ที่พึงมีใน

สังคม

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64-91.

1. สภาพทางกายภาพ

1. ที่ตั้งอาคาร

1.1 แออัด หนาแน่น ถือเอาความหนาแน่นขนาด 15 หลังคาเรือนต่อไร่ หรือ 80 คนต่อไร่ขึ้นไป ตามเกณฑ์การปรับปรุงของการเคหะแห่งชาติ

1.2 สับสนไม่มีระเบียบ การปลูกบ้านเรือนจะเป็นไปตามความพอใจ ไม่มีระเบียบแบบแผนที่ดี

2. สภาพอาคาร

2.1 อาคารและสิ่งประกอบอื่น ๆ ทรวดโทรม ขาดการดูแลรักษาอย่างเหมาะสม เช่น บ้านพักของการรถไฟแห่งประเทศไทยบางส่วนของที่TRODโทรมมากและมีการต่อเติมกันเองอย่างไม่มีระเบียบ

2.2 ไม่ได้สร้างตามแบบแผน การก่อสร้างไม่มีแบบแผนตามมาตรฐานของการสร้างบ้านแต่อย่างใด

3. สภาพแวดล้อม

3.1 มีทางเดินเท้าที่ไม่เหมาะสม เช่น เล็กหรือแคบเกินไปและไม่ มีระเบียบ

3.2 ทางระบายน้ำไม่เหมาะสม ชื้นแฉะด้วยน้ำคร่ำ

3.3 ไม่มีพื้นที่ว่างสำหรับจัดกิจกรรมสาธารณะของบุคคลในชุมชน แออัดเพื่อการสันทนการใด ๆ

3.4 การถ่ายเทอากาศไม่ดีทำให้เกิดสภาพอับชื้น มีคหรือผิ ดสุยลักษณะ เช่น ชุมชนแออัดย่านเยาวราช

3.5 ขาดระบบการกำจัดขยะมูลฝอยทำให้มีขยะกระจายอยู่ทั่วไป

3.6 การบริการสาธารณสุข ไฟฟ้าและประปายังไม่สามารถเข้าถึงใน บริเวณที่ชุมชนบุกรุกที่ดินของเอกชนหรือที่ดินของรัฐที่ว่างเปล่าได้

2. สภาพทางสังคม

จะมีความสัมพันธ์กันโดยเกิดจากการจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ความจำเป็นใน การมีปัญหาาร่วมกัน หรือเป็นเครือญาติกันหรือมีกิจกรรมร่วมกัน

2. ปัญหาทางค้ำนครธุรกิจ

โดยส่วนใหญ่จะเข้าใจกันว่าคนในชุมชนแออัดเป็นคนยากจนแต่จริง ๆ แล้วชาวชุมชนแออัดไม่ใช่คนยากจนส่วนใหญ่ของประชากรเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจที่พบเห็นคือ คนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย มีการว่างงานแฝง หรือมีอาชีพไม่แน่นอน ขาดทักษะในการทำงาน เป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีการใช้แรงงานเด็ก หรือมีการประกอบอาชีพที่สังคมรังเกียจ เช่น อาบอบนวด หรือเป็นโสเภณี เป็นต้น

3. ปัญหาครอบครัว-เด็ก-เยาวชน

เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว คือ การที่หัวหน้าครอบครัวหารายได้ไม่พอค่าใช้จ่ายในครอบครัว เป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันระหว่างสามีและภรรยา ทำให้ครอบครัวแตกแยก เด็กถูกทอดทิ้ง บิดาชอบตีมสุรา มารดาเล่นไพ่ สามีมีภรรยาหน้าหรือภรรยามีชู้ เด็กขาดการอบรมที่ดีจึงอาจก่ออาชญากรรมโดยไม่รู้ตัว

4. ปัญหาค้นการศึกษา

เยาวชนในชุมชนแออัดขาดการศึกษาตามวัยที่สมควร เนื่องจากหัวหน้าครอบครัวมีรายได้น้อย และการที่เด็กขาดสติบัตรทำให้ไม่สามารถเข้าโรงเรียนได้ ต้องอาศัยแรงงานเด็กเมื่อเด็กโตพอสมควรที่จะทำงานได้เป็นการหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว

5. ปัญหาค้นสาธารณสุข

ประชาชนในชุมชนแออัดมีที่อยู่อาศัยอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดความสะอาด มีน้ำเน่าขังอยู่เสมอ มีการทิ้งขยะมูลฝอยซึ่งกลายเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค เช่น อหิวาตกโรค ไข้รากสาด วัณโรค ไข้หวัดใหญ่ ตาแดง ไข้จับสั่น ไข้เลือดออก การอยู่อาศัยในที่แออัดจนเกินไปก็ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมได้เช่นกัน และยังขาดการดูแลรักษาอย่างถูกวิธี

6. ปัญหาอัคคีภัย

นับว่าเป็นภัยร้ายแรงที่สุดอย่างหนึ่งของชาวชุมชนแออัด เนื่องจากสภาพบ้านที่เก่าแก่ เสื่อมโทรม เป็นบ้านที่ปลูกสร้างมานานจึงเป็นต้นเพลิงอย่างดี นอกจากนี้สายไฟฟ้าที่ใช้ในชุมชนก็ยังเป็นสายไฟที่ใช้กันมานานก่อให้เกิดไฟฟ้าลัดวงจร ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ไฟไหม้ได้

7. ปัญหาอาชญากรรม

7.1 ปัญหาอาชญากรรม (crime) เด็กหรือเยาวชนในชุมชนแออัด ส่วนใหญ่ขาดการศึกษาเล่าเรียนจึงไม่อาจหางานทำที่เหมาะสมได้ ทำให้ต้องทำงานที่มีรายได้ น้อย บางครั้งอาจประพฤติดึกขมขหมายเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

7.2 ปัญหายาเสพติดให้โทษ (Narcotics) เป็นปัญหาสำคัญ อย่างหนึ่งในสังคมไทย เด็กและเยาวชนจำนวนมากต้องตกเป็นทาสยาเสพติดในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น กัญชาจนถึงเฮโรอีน

8. ปัญหาการดำรงอยู่ของชุมชนแออัด

ชุมชนแออัดเกิดขึ้นเนื่องจากการพัฒนาเมืองและการพัฒนาสังคม ครอบคลุมที่เมือง ยังเจริญเติบโตต่อไปชุมชนแออัดก็จะดำรงอยู่ต่อไปเช่นกัน

9. ปัญหาสังคมและการเมือง

ทางด้านสังคมนั้นคนในชุมชนแออัดมักจะแสดงออกในรูปของการพึ่งพิง มีการเอา แบบอย่าง เช่น การแต่งกายตามแฟชั่นใหม่ ๆ ทั้ง ๆ ที่มีฐานะไม่ดั่งก็ตาม

ทางด้านการเมืองนั้น ชาวชุมชนแออัดไม่มีเป้าหมายทางการเมืองที่แน่นอน แต่คนยากจนมักจะเป็นผู้ที่ได้รับการปลดอบขวัญ การให้กำลังใจจากผู้ที่มิอำนาจทางการเมือง

การพัฒนาชุมชนแออัดจึงควรเปิดโอกาสให้มีการก่อตั้งองค์กรชุมชน ให้มีการรวม กันด้วยตัวเอง มีการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ปรับปรุง สาธารณสุข สถานที่อยู่อาศัยทางกายภาพ ด้านการคมนาคมส่งเสริมทางด้านสาธารณูปการ เป็นต้น

พื้นที่เขียวขจี

พื้นที่เขียวขจีหรือเป็นสวนสาธารณะ เป็นสถานที่ให้ชาวกรุงเทพมหานครได้พักผ่อนหย่อนใจเมื่อว่างจากการงาน

ความหมายของคำว่าสวนสาธารณะ

ณรงค์ ณ เชียงใหม่⁵⁰ ได้ให้ความหมายของคำว่า "สวนสาธารณะ" ไว้ว่าเป็นสถานที่ที่ปลูกต้นไม้ ไม้ใบ มีที่นั่งเล่น มีสระน้ำ หรือสิ่งอื่นที่ให้ประชาชนเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งคำว่าสวนสาธารณะนี้ยังมีความหมายรวมถึงวนอุทยานแห่งชาติอีกด้วย ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ สวนหลวง ร.9 สวนลุมพินี สวนสัตว์ดุสิต ซึ่งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวกรุงเทพมหานคร เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งสวนสาธารณะที่ดีจะมีการแบ่งส่วนต่าง ๆ ออกเป็นสัดส่วนเพื่อสนองความต้องการของผู้เข้ามาพักผ่อนหย่อนใจ

นอกจากนี้ ณรงค์ ณ เชียงใหม่⁵¹ ยังได้กล่าวถึงการได้มาซึ่งสถานที่ที่จะจัดเป็นสวนสาธารณะและการวางผังบริเวณสวนสาธารณะไว้ดังนี้ คือ

การได้มาซึ่งสถานที่ที่จะจัดเป็นสวนสาธารณะ

1. ที่ดินว่างเปล่าเป็นของรัฐหรือของท้องถิ่นหรือมีการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมหรือการเวนคืน

2. ที่ดินซึ่งมีกฎหมายคุ้มครองไว้เป็นป่าสงวน

3. การจัดสรรที่ดินหรืออาคารสงเคราะห์

4. ที่ดินตามริมทางหลวง

5. ที่ดินซึ่งมีผู้บริจาค

การวางผังบริเวณจัดสวนสาธารณะ ควรจะต้องมีสิ่งเหล่านี้ประกอบด้วย คือ

1. รั้วบริเวณ ในบางแห่งอาจมีการเก็บค่าผ่านประตู

2. ที่จอดรถไม่ให้รถเข้าไปแล่นในสวนสาธารณะ เพราะอาจรบกวนและเป็นอันตรายแก่ผู้เข้าไปในสวนสาธารณะ

3. ดึกหรือเรือนอำนวยการ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการของสวนสาธารณะ

⁵⁰ ณรงค์ ณ เชียงใหม่, สุขภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน, หน้า 323.

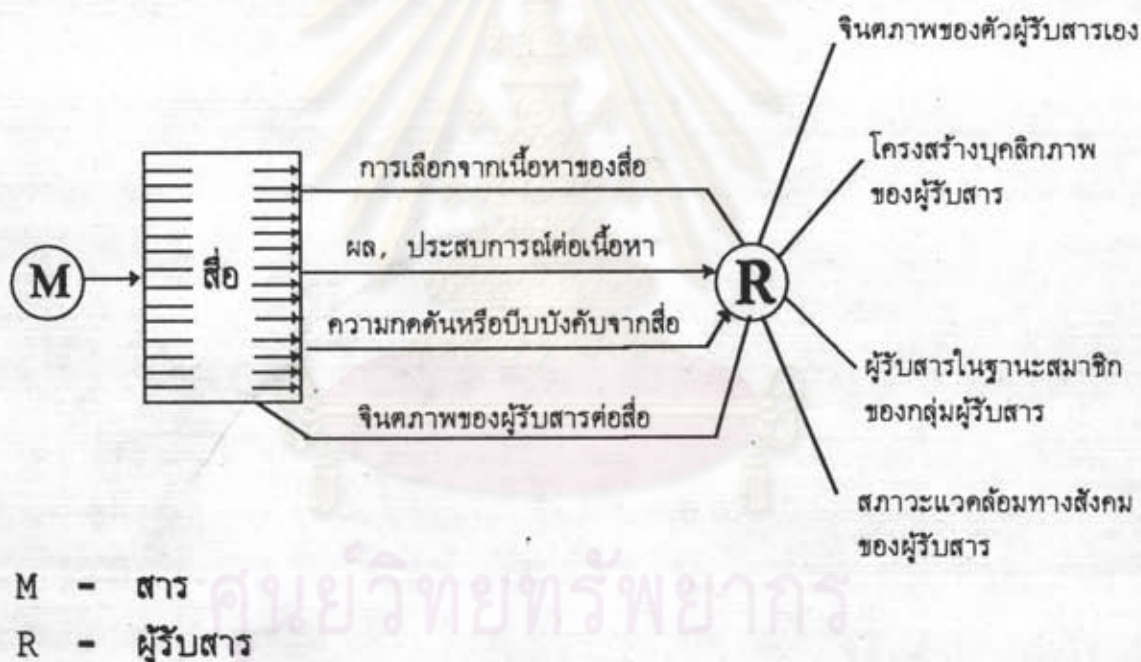
⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 323-325.

4. สนามเด็กเล่น (Play ground) ซึ่งจัดเป็นสถานที่สำคัญอย่างมากเพราะในถิ่นที่มีชุมชนแออัดเด็กจะหาสถานที่เล่นได้ยาก
5. สถานเพาะชำ (Nursery) สำหรับเพาะต้นไม้ สำหรับใช้ดำเนินกิจการในสวนสาธารณะ หรืออาจนำไปประดับตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ตามฤดูกาล บางแห่งอาจมีเรือนกระจก มีเครื่องปรับอากาศ และมีการนำพันธุ์ไม้จากต่างถิ่นมาให้ประชาชนได้ชมและศึกษาอีกด้วย
6. สระน้ำ (Pond) จะทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ และยังให้เกิดความงามแก่สถานที่ และยังเป็นประโยชน์ในการรดน้ำต้นไม้อีกด้วย
7. จัดให้มีพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นของท้องถิ่นนั้น ๆ ให้ผู้ชมได้ชมถ้าสามารถจัดทำได้
8. จัดให้มีม้านั่งและโต๊ะ เพื่อให้ผู้เข้าไปในสวนสาธารณะจะได้นั่งพักผ่อน โดยการจัดเป็นหมู่
9. สระว่ายน้ำ (Swimming pool) เหมาะสำหรับผู้ต้องการออกกำลังกายด้วยการว่ายน้ำ
10. สวนสัตว์ เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสรู้จักสัตว์บางชนิดที่ไม่เคยเห็นได้ศึกษาหาความรู้และได้รับความเพลิดเพลิน
11. สถานที่ขายอาหาร เครื่องดื่ม และสิ่งของที่ระลึก สำหรับผู้ที่มาจากท้องถิ่นอื่นจะได้ซื้อกลับไปเป็นของที่ระลึก
12. จัดให้มีส้วมสาธารณะและที่อาบน้ำสาธารณะ สำหรับบริการผู้เข้าพักผ่อนหย่อนใจในสวนสาธารณะเพื่อความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย
13. ถนนและทางเดินในสวนสาธารณะ โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้สถานที่ และเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการของสวนสาธารณะนั้น ๆ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครนับวันจะทวีความรุนแรงและเป็นสิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการร่วมมือป้องกันและแก้ไข แต่ประชาชนอีกจำนวนมากยังขาดความรู้และความเข้าใจ จึงเป็นที่น่าศึกษาว่าผู้รับสารซึ่งเป็น

ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครจะมีความคิดเห็นและพฤติกรรมอย่างไร หลัง จากได้รับสารที่มีเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครจากหนังสือพิมพ์รายวัน

การศึกษาครั้งนี้อาศัย แบบจำลองกระบวนการสื่อสารมวลชนของมัลเคทสกี ซึ่งได้ เสนอผลงาน ชื่อ 'Schema des Feldes der Massenkommunikation' หรือ แนวทางทำความเข้าใจการสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นแบบจำลองแสดงพฤติกรรมของผู้รับสารใน ลักษณะที่เป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังแสดงให้เห็นจากแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร มวลชนของมัลเคทสกี 52

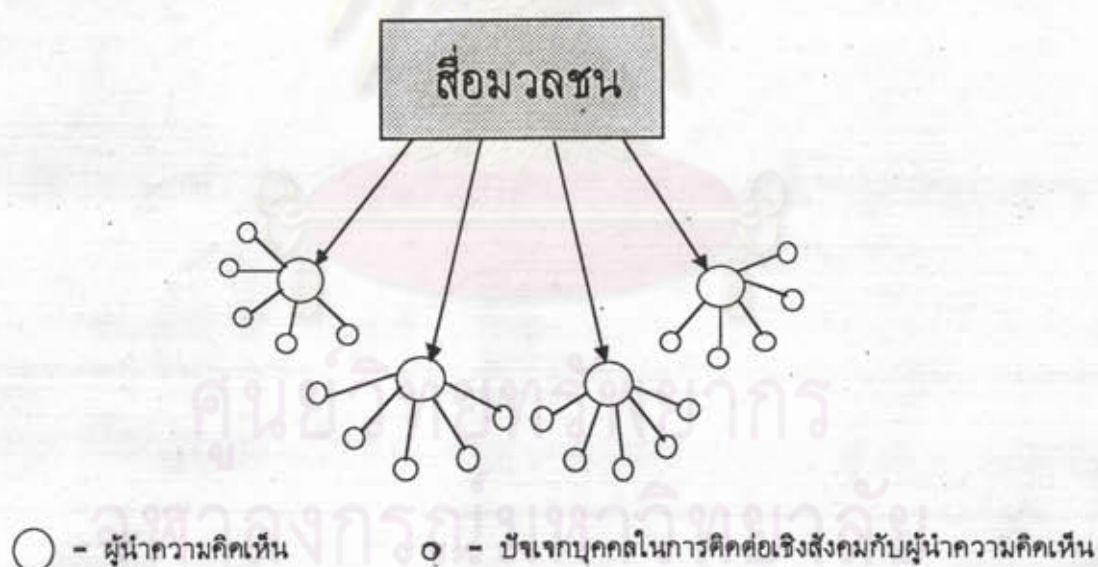

แผนภาพที่ 2 แบบจำลองกระบวนการสื่อสารมวลชนของมัลเคทสกี

52 เคนิส แมคเคเวลและสเวน วินคาหุด, แบบจำลองการสื่อสารสำหรับการศึกษา การสื่อสารมวลชน, แปลโดยสวนิศ ยมาภัยและรวีวรรณ ประกอบผล (กรุงเทพฯ : สำนัก-พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 69-79.

จากแบบจำลองนี้จะเห็นว่าหน้าที่หนังสือพิมพ์เสนอเนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครให้ผู้อ่านได้ทราบนั้น จะมีปัจจัยหลายประการที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น จินตภาพของตัวผู้รับสารเองจะมีอิทธิพลต่อการมีปฏิริยาตอบสนองต่อสารหรือเป็นเหตุให้เกิดการคาดหวังเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อ หรือโครงสร้างบุคลิกภาพของผู้รับสารที่มีผลต่อการถูกโน้มน้าวใจจากหนังสือพิมพ์เช่นกัน

โดยที่การศึกษาครั้งนี้ เลือกศึกษาความคิดเห็นและการนำไปใช้ของครู ซึ่งครูจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนเพราะครูจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ความคิดเห็นให้กับนักเรียน ครูจึงเป็นเสมือนผู้นำความคิดเห็น ดังแบบจำลองการสื่อสารมวลชน 2 ทอดของแคทส์และลาซาร์เฟลด์⁵³ ดังนี้

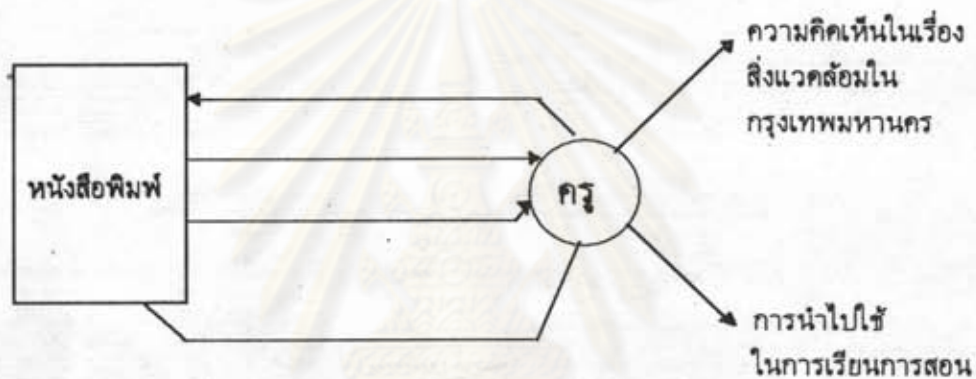

แผนภาพที่ 3 แบบจำลองการสื่อสารมวลชน 2 ทอดของแคทส์และลาซาร์เฟลด์

53 เรื่องเดียวกัน, หน้า 95-100.

จากแบบจำลองจะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้รับข่าวสารทางค่านิยมแวดล้อมจากหนังสือพิมพ์ จะเป็นผู้นำความคิดเห็นนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดสู่นักเรียนในชั้นเรียน นักเรียนก็จะได้รับความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครจากครู ดังแบบจำลองการสื่อสารมวลชน 2 ทอด

จากที่กล่าวมาสามารถจำลองแบบแนวความคิดในการศึกษาครั้งนี้ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 4 แบบจำลองแนวความคิดในการศึกษา

สื่อในที่นี้คือ หนังสือพิมพ์รายวันที่เสนอเนื้อหาข่าวสารทางค่านิยมแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร ผู้รับสาร คือ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร โดยที่ครูจะเป็นผู้นำความคิดเห็นถ่ายทอดความรู้ไปยังนักเรียนในชั้นเรียน

การวิเคราะห์เนื้อหา

ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

เบเรลสัน (Berelson) ⁵⁴ ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า เป็นวิธีการที่มุ่งบรรยายและอธิบายเนื้อหาของสื่อสารมวลชนที่ง่าย ไม่มีเงื่อนไข มีความตรงไปตรงมาและมีระบบโดยใช้หลักการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

เคอริงเจอร์ (Kerlinger) ⁵⁵ ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นวิธีการศึกษาและการวิเคราะห์สื่อมวลชนอย่างมีระบบ มีความเป็นปรนัยและเป็นการวัดตัวแปรในเชิงปริมาณ ใช้ในการหาความสัมพันธ์หรือความถี่ของสิ่งที่ปรากฏในสื่อมวลชนต่าง ๆ

คริปเพนดอร์ฟ (Krippendorff) ⁵⁶ ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งในการทำให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ และมีผลสรุปที่เที่ยงตรงจากข้อมูลไปสู่เนื้อหาของข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา

1. กระบวนการข้อมูล (Data Making Process) ข้อมูลเป็นหน่วยหนึ่งของข่าวสารซึ่งบันทึกอยู่ในสื่อที่มีความคงทนถาวร มีการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคที่ชัดเจนและตรงกับปัญหาในการวิจัย ข้อมูลจะไม่ใช้ข้อเท็จจริงแต่เป็นการทำให้อยู่ในรูปหนึ่งเพื่อให้ตรงกับ

⁵⁴ Bernard Berelson, Content Analysis in Communication Research (New York : Hafner, 1971), pp. 16-18.

⁵⁵ Fred N. Kerlinger, Foundation of Behavioral Research (New York : Holt, Rinehart and Winston Inc., 1972), p. 525.

⁵⁶ Kraus Krippendorff, Content Analysis : An Introduction to Its Methodology (London : Sage Publications Inc., 1980), p. 21.

วัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิเคราะห์เนื้อหานั้นมักจะนำข่าวสารที่ไม่มีโครงสร้างทางภาษาชัดเจนมาทำให้อยู่ในรูปของการวิเคราะห์

ข้อมูลที่ได้มาจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของปรากฏการณ์ โดย

- 1.1 ปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาต้องแยกออกเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unitizing)
- 1.2 จำนวนหน่วยที่จะบันทึกนั้นต้องผ่านการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) อย่างมีแบบแผน
- 1.3 หน่วยทุกหน่วยจะต้องมีการลงทะเบียนให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์ได้ ได้แก่ ขั้นตอนการบันทึกข้อมูล (Recording)
2. การเปลี่ยนแปลงข้อมูล (Data Reduction) เป็นกระบวนการจัดกระทำกับข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่สามารถนำมาใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ได้
3. การอนุมานข้อมูล (Inference) เป็นการพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล ผู้วิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับทิศทางของข้อมูล ว่ามีความสัมพันธ์กับเนื้อหา ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติ และจะต้องทำอย่างมีความเที่ยงตรง
4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นกระบวนการในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่สังเกตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

सन भूमकेन⁵⁷ ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า เป็นวิธีการที่ต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา ซึ่งจะออกมาในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วยถ้อยคำ ภาษา การกำหนดหน่วยที่ใช้มีตั้งแต่เล็กที่สุดจนถึงใหญ่ที่สุด เป็นข้อความหรือเป็นประโยคหรือหัวข้อที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ สิ่งสำคัญคือ ในการสร้างเกณฑ์ของเนื้อหา คือ การจำแนกประเภทของเนื้อหาที่ต้องทำให้เหมาะสมกับความประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหาว่า ต้องการข้อมูลชนิดใด เรื่องใด เพื่อทราบแนวโน้มในคำใด

⁵⁷ สนั่น ปัทมะกิน, บรรณาธิการ. ศัพท์านุกรมสื่อสารมวลชน (กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 10.

ลีดา สอนศรี 58 กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหา คือ การวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารหรือการวิจัยซึ่งมีหัวข้อของการวิเคราะห์อยู่แล้ว โดยแบ่งประเภทหรือหมวดหมู่ของเอกสารที่อ่านตามทฤษฎี หรือตามเกณฑ์ของผู้วิเคราะห์ ต่อจากนั้นอาจใช้วิธีการทางสถิติเพื่อหาความถี่ของเนื้อหาหรือความโน้มเอียงของเนื้อหา

สรรคร์วี คชาชีวะ 59 ได้สรุปความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคในการวิจัยที่ไม่ใช่เป็นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ดังเช่นการวิจัยแบบอื่น ๆ
2. การวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีการสร้างเครื่องมือที่เชื่อถือได้ (Reliability) คือ เมื่อนำเครื่องมือเหล่านั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่างกัน หรือผู้วิเคราะห์ต่างกันแต่ใช้ข้อมูลแบบเดียวกัน จะได้ผลเช่นเดียวกันและเครื่องมือนั้นไม่ว่าผู้ใดจะนำไปใช้ก็จะได้ผลเช่นเดียวกัน
3. การวิเคราะห์เนื้อหาควรมีการสรุปผลที่สามารถอธิบายความหมายของเนื้อหาได้ทั้งในค่านปริมาณ (Quantitative) และในด้านคุณภาพ (Qualitative) อย่างมีความเที่ยงตรงตามธรรมชาติของสาร

คริสเพนคอร์ฟ (Krippendorff) 60 ได้กล่าวถึงข้อแตกต่างของการวิเคราะห์เนื้อหากับการวิจัยประเภทอื่น ๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยก่อให้เกิดสภาวะที่ผู้ได้รับการวิจัยไม่รู้ตัว (Inobtrusive) ทำให้เกิดความเป็นธรรมชาติของข้อมูลที่ได้รับ อันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ศึกษาจากสาร (Message)

58 ลีดา สอนศรี, วิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ : การทำโครงร่างงานวิจัยและการวิจัยจากเอกสาร (กรุงเทพฯ : เจริญชาญการพิมพ์, 2524), หน้า 78.

59 สรรคร์วี คชาชีวะ, การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารจากสิ่งพิมพ์ (กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 6.

60 Klaus Krippendorff, Content Analysis : An Introduction to Its Methodology, pp. 29-31.

2. การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถนำมาใช้กับข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับเทคนิคการวิจัยแบบอื่น เช่น การออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ เป็นการวางแผนคำตอบให้กับผู้อ่าน ในขณะที่การวิเคราะห์เนื้อหานั้นผู้วิจัยต้องสนใจข้อมูลทุกอย่างที่ส่งมาจากผู้ส่งสาร ซึ่งอาจจะประกอบด้วยภาษา เหตุผล จะไม่มีลักษณะข้อมูลที่ถูกกำหนดโครงสร้างข้อมูลมาก่อนแล้ว

3. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความหมายของข้อมูล ตลอดจนกระบวนการทำให้ข้อมูลอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นการวิจัยด้วยเทคนิคอื่น ๆ ไม่สนใจในเรื่องของการใช้ภาษา การใช้ถ้อยคำในการตอบ และไม่มีการนำเอาคำตอบดังกล่าวมาทำให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์

4. การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถใช้ได้กับข้อมูลที่มีความกว้างมาก ขณะที่การวิจัยแบบอื่นทำการศึกษาได้ในวงแคบ เช่น ศึกษาเฉพาะกรณีแต่เป็นการศึกษาแบบลึก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

สำหรับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำหนังสือพิมพ์ไปใช้ในการให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้น มีดังนี้ คือ

แซคเกอร์ (Zachor) ⁶¹ ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในชั้นปีที่ 11 ในรัฐมอนทานา โดยสุ่มนักเรียนจำนวน 436 คน จาก 6 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า เพศ ขนาดของครอบครัว การอ่านหนังสือพิมพ์ การได้ศึกษาหาความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและภูมิสำเนาของนักเรียน ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อม

⁶¹ Lawrence J. Zachor, "A Study of Factors Affecting of Environmental Knowledge of Eleventh Grade Students in Montana," "Dissertation Abstracts International 37 : 5016 A.

แซคเกอร์ ได้เปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ พบว่า เด็กชายจะมีคะแนนเฉลี่ยในเรื่องความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าเด็กหญิง เด็กจากครอบครัวขนาดเล็กจะมีคะแนนความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าเด็กนักเรียนที่มาจากครอบครัวใหญ่ และเด็กนักเรียนที่อ่านหนังสือพิมพ์จำนวนตั้งแต่ 3 ฉบับขึ้นไป จะมีคะแนนความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากกว่าเด็กนักเรียนที่อ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่า

จากการศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า หนังสือพิมพ์ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับผู้อ่าน

สำหรับการวิจัยในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีใครศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย แต่มีผู้ใดศึกษาในเรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยในการเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

บุญรับ ศักดิ์มณี⁶² ได้ศึกษาโดยการวิเคราะห์ข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่พิมพ์จำหน่ายในกรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2522 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2522 โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวัน 12 ชื่อฉบับ จำนวน 2,208 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์เสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณมากที่สุด คือ ร้อยละ 17.89 ของปริมาณข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่หนังสือพิมพ์ทุกชื่อฉบับเสนอ หนังสือพิมพ์ไทยเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณน้อยที่สุด คือ เสนอข่าวสารคิดเป็นร้อยละ 1.57 ของปริมาณข่าวสารที่หนังสือพิมพ์ทุกชื่อฉบับเสนอ

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่หนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับเสนอต่อเนื้อที่ทั้งหมดพบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์เสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมี

⁶² บุญรับ ศักดิ์มณี, "การวิเคราะห์ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524).

ปริมาณต่อเนื้อที่ทั้งหมดสูงสุด คือ ร้อยละ 0.43 ของเนื้อที่ทั้งหมด ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณต่อเนื้อที่ทั้งหมดต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 0.03 ของเนื้อที่ทั้งหมด

ในแง่ค่าเฉลี่ยของการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยของค่าเฉลี่ยของค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 19 ครั้งต่อเดือน ส่วนหนังสือพิมพ์ตะวันออกมีค่าเฉลี่ยของค่าเฉลี่ยต่ำสุด นอกจากนี้ยังพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน พิมพ์ไทย ข่าวสยาม เคล็ดไทย และข่าวพาณิชย์ เสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับวัดที่มีมากที่สุด หนังสือพิมพ์สยามรัฐและบ้านเมืองเสนอข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายมากที่สุด หนังสือพิมพ์เดลินิวส์และตะวันออก เสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับอากาศมากที่สุด หนังสือพิมพ์เสียงปวงชนเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับพลังงานเป็นส่วนใหญ่ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์เสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำมากที่สุด

นฤมล ศรีสว่าง⁶³ ได้ศึกษาการเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย โดยจำแนกตามประเภทเนื้อหาเป็น 12 ประเภท ปริมาณเนื้อที่ (ตารางนิ้ว) ความถี่ (การนำเสนอ) และแหล่งที่มา (แหล่งข่าวสาร) ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาสภาพปัญหาที่มีต่อการนำเสนอข่าวสารดังกล่าว โดยการใช้แบบสอบถามหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติและองค์กรหนังสือพิมพ์ โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวัน 9 ฉบับที่ตีพิมพ์จำหน่าย ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือน ธันวาคม 2530 รวม 1,656 ฉบับ บุคลากรของหน่วยงานทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 31 หน่วยงาน และบุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์รายวัน 9 ชื่อฉบับ

63 นฤมล ศรีสว่าง, "การศึกษาปริมาณและปัญหาการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532).

ผลการศึกษาพบว่า ในการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร-
 ธรรมชาตินั้น ประเภทเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 9 ชื่อฉบับ นำเสนอมากที่สุดได้แก่
 เนื้อหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ - สัตว์ป่า หนังสือพิมพ์รายวันซึ่งเสนอข่าวสารและให้
 เนื้อที่มากที่สุด คือ สยามรัฐ ส่วนแหล่งที่มาของข่าวสารนั้นส่วนใหญ่มาจากหน่วยงาน
 ของรัฐที่เกี่ยวข้องทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับปัญหาในการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
 พบว่า ปัญหาคือ ข่าวแจกที่ส่งให้กับหนังสือพิมพ์รายวันไม่ได้รับการตีพิมพ์และ ปัญหาการ
 ขาดแหล่งข้อมูลในการเขียนข่าวแจก สำหรับปัญหาที่บุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์ประสบ
 ก็คือ การขาดแหล่งข้อมูลเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ได้แก่ ปัญหาในเรื่องความไม่สมบูรณ์ของ
 ข่าวแจกที่ได้รับจากหน่วยงานสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพนำเสนอ
 เนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปริมาณเนื้อที่สูงกว่าหนังสือ
 พิมพ์รายวันประเภทปริมาณและประเภทถึงคุณภาพถึงปริมาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01

จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์กับการเสนอข่าวสารทาง
 ด้านสิ่งแวดล้อม พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาปริมาณการเสนอเนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบปริมาณข่าวสารในเรื่องนี้จากหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับต่อเนื้อที่ทั้งหมดและในแง่ค่าเฉลี่ยของการเสนอเนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและเรื่องที่เสนอ
2. เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประเภท ความถี่ แหล่งที่มาและการให้เนื้อที่ในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของหนังสือพิมพ์
3. เป็นการศึกษาปัญหาในการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสอบถามจากบุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

เท่าที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า มีการศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาทางค่านิยมแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติจากหนังสือพิมพ์ รวมทั้งได้มีการศึกษาแหล่งข่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์ แต่ยังไม่มีการศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชนใน กรุงเทพมหานครและความคิดเห็นของผู้อ่านเนื้อหาทางค่านิยมในหนังสือพิมพ์รายวัน ผู้วิจัย จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวัน ในการเสนอเนื้อหาทางค่านิยมแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร และการสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่านเนื้อหาทางค่านิยมโดยศึกษาความคิดเห็นของผู้รับสารที่เป็นครูในกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย